

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/B/2024/36145806865356548

DOSAHI GEOPOLITICKÝCH ZMIEN NA ZAHRAHIČNO –
OBCHODNÉ VZŤAHY MEDZI EÚ A RF

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

DOSAHI GEOPOLITICKÝCH ZMIEN NA ZAHRAHIČNO –
OBCHODNÉ VZŤAHY MEDZI EÚ A RF
Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné podnikanie
Študijný odbor: ekonómia a manažment
Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu
Vedúci záverečnej práce: Ing. Viktória Peštová

Bratislava 2024

Róbert Stano

Čestné prehlásenie

Čestne prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracoval samostatne na základe teoretických poznatkov a konzultácií za použitia uvedenej literatúry

V Bratislave, 22.04.2024

.....

Róbert Stano

Pod'akovanie

Touto cestou by som chcel úprimne poďakovať mojej vedúcej bakalárskej práce p. Ing. Viktórii Peštovej za pomoc pri realizácii mojej bakalárskej práce, za jej cenné rady a usmernenia.

ABSTRAKT

STANO, Róbert: Dosah geopolitických zmien na zahranično-obchodné vzťahy medzi EÚ a RF. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Viktória Peštová. Bratislava: OF EU, 2024, 54s.

Cieľom našej predkladanej bakalárskej práce je identifikovať podstatu dosahu geopolitických zmien na zahranično-obchodné vzťahy medzi EÚ a RF. Práca je rozdelená do piatich kapitol a obsahuje jedenásť grafov. Prvá kapitola bakalárskej práce je tvorená z teoretických poznatkov o geopolitike, zahranično-obchodných vzťahoch medzi EÚ a Ruskou federáciou. Druhá kapitola je zameraná na definovanie hlavného cieľa bakalárskej práce spolu s jej štyrmi čiastkovými cieľmi. V tretej kapitole sa venujeme metodike našej bakalárskej práce a jej metódam skúmania. Najvýznamnejšou časťou sú výsledky práce, ktoré sú definované v štvrtej kapitole. Naplnením štyroch čiastkových cieľov sme dosiahli naplnenie nášho hlavného cieľa. Zhrnutiu v diskusii a v závere našej bakalárskej práce sa venujeme v poslednej kapitole.

Kľúčové slová: geopolitika, medzinárodný obchod, sankcie, Európska únia, Ruská federácia, závislosť, ekonomika, komodity

ABSTRACT

STANO, Róbert: The impact of geopolitical changes on foreign trade relations between the EU and the RF. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Thesis supervisor: Ing. Viktória Peštová. – Bratislava: OF EU, 2024, 54p.

The aim of our submitted bachelor's thesis is to identify the essence of the impact of geopolitical changes on the foreign trade relations between the EU and the RF. The thesis is divided into five chapters and contains eleven graphs. The first chapter of the bachelor's thesis consists of theoretical knowledge about geopolitics, foreign trade relations between the EU and the Russian Federation. The second chapter focuses on defining the main objective of the bachelor's thesis along with its four partial objectives. In the third chapter, we address the methodology of our bachelor's thesis and its research methods. The most significant part is the results of the work, which are defined in the fourth chapter. By fulfilling our four partial objectives, we have achieved the fulfilment of our main objective. We dedicate the summary in discussion and conclusion of our bachelor's thesis to the final chapter.

Keywords: geopolitics, international trade, sanctions, European Union, Russian Federation, dependency, economy, commodities

Obsah

ÚVOD	11
1 SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ	12
1.1 Geopolitika	12
1.1.1 Význam geopolitiky vo svetovom obchode.....	14
1.2 Hlavné geopolitické zmeny v posledných rokoch	15
1.3 Základné charakteristiky zahranično-obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou	16
1.3.1 Vývoj vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou	18
1.3.2 Kríza na Ukrajine a anexia Krymu	20
1.3.3 Sankcie a proti sankčné opatrenia EÚ voči Ruskej federácii	22
1.3.4 Sankcie a protisankčné opatrenia Ruskej federácie voči EÚ.....	27
2 CIEĽ PRÁCE	29
3 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	30
4 VÝSLEDKY PRÁCE	31
4.1 Závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou	31
4.2 Ropa a zemný plyn	36
4.2.1 Dopad sankcií súvisiacich s vývozom ropy na Ruskú federáciu	36
4.2.2 Vplyv sankcií na dovoz ropy do štátov EÚ z Ruskej federácie.....	37
4.2.3 Opatrenia EÚ vyplývajúce zo zníženia dovozu zemného plynu z Ruskej federácie	40
4.3 Vplyv sankcií na ekonomiku Ruskej federácie	42
4.4 Ukončenie spolupráce medzi EÚ a Ruskou federáciou a výzvy do budúcnosti	44
DISKUSIA	46
ZÁVER	48
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	50

Zoznam grafov

Graf 1 Podiel jednotlivých exportérov svetovom obchode (v mil. eur)	17
Graf 2 Miera energetickej závislosti EÚ a jej členských štátov za rok 2020 (v %)	32
Graf 3 Export fosílnych palív z Ruskej federácie v decembri 2023 do svetových krajín (v mld. EUR)	33
Graf 4 Export fosílnych palív z Ruskej federácie v decembri 2023 do vybraných krajín v EÚ (v mil. EUR)	34
Graf 5 Nákup ropy z Ruskej federácie (v %).....	34
Graf 6 Nákup LNG z Ruskej federácie (v %).....	35
Graf 7 Mesačné príjmy Ruskej federácie z vývozu ropy, porovnanie rokov 2022 a 2023 (v miliardách USD)	36
Graf 8 Objem dovozu ropy a ropných produktov z Ruskej federácie do EÚ od 01/2021 do 06/2023 (v miliónoch metrických ton)	38
Graf 9 Porovnanie dovozu ropy do EÚ z jednotlivých krajín sveta pred vojnou a po vypuknutí	39
Graf 10 Podiel dovozu ruského zemného plynu do EÚ do roku 2022 a po roku 2022(v %) ..	41
Graf 11 Vývoj HDP Ruskej federácie v rokoch 2010 – 2024 (v %)	43

Zoznam skratiek a značiek

EÚ	Európska Únia
RF	Ruská federácia
USA	Spojené štáty americké (United States of America)
HDP	hrubý domáci produkt
EUR	euro
DPS	Dohoda o partnerstve a spolupráci
WTO	Svetová obchodná organizácia (World Trade Organization)
VP	Východné partnerstvo
DCFTA	Rozsiahla a komplexná zóna voľného obchodu (Deep and Comprehensive Free Trade Area)
OSN	Organizácia Spojených národov
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (Organization for Economic Co-operation and Development)
IEA	Medzinárodná agentúra pre energiu (International Energy Agency)
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
IT	informačné technológie (information technology)
LNG	Skvapalnený zemný plyn (Liquefied natural gas)
EIB	Európska investičná banka (European investment bank)
EBOR	Európska banka pre obnovu a rozvoj (European Bank for Reconstruction and Development)
OZE	obnoviteľné zdroje energií
USD	americký dolár
EUROSTAT	Štatistický úrad Európskych spoločenstiev
MMF	Medzinárodný menový fond
IMF	International monetary fund
RBL	ruský rubel
NATO	Organizácia Severoatlantickej zmluvy (The North Atlantic Treaty Organization)

Úvod

Geopolitika je viacvýznamový pojem, ktorý vzdoruje všetkým snahám definovať ho ako jeden celok. Geopolitika ako vedná disciplína má veľmi dôležité postavenie v oblasti zahraničných vzťahov medzi krajinami. Hlavné dôvody konštituovania novej geopolitiky spočívajú v samostatnej súčasnej geopolitickej realite. Súčasný svet a spolu s ním aj dnešné geopolitické javy a procesy nadobúdajú mimoriadne zložitý a často konfliktný charakter. Téma našej bakalárskej práce *„Dosah geopolitických zmien na zahranično - obchodné vzťahy medzi EÚ a RF* je témou, ktorá je veľmi aktuálna najmä v dôsledku pretrvávajúcich konfliktov na Ukrajine. Európska únia a jej členské štáty dôrazne odsudzujú brutálnu útočnú vojnu Ruskej federácie voči Ukrajine a protiprávnu anexiu Doneckej, Luhanskej, Záporožskej a Chersonskej oblasti Ukrajiny. Európska rada a Rada Európskej únie od februára 2022 pravidelne zasadajú, aby rokovali o situácii na Ukrajine z rôznych hľadísk. Lídri EÚ pri viacerých príležitostiach žiadali, aby Ruská federácia okamžite zastavila vojenské akcie, bezpodmienečne stiahla všetky ozbrojené sily a vojenské vybavenie z celého územia Ukrajiny a aby plne rešpektovala územnú celistvosť, suverenitu a nezávislosť Ukrajiny. Zdôraznili právo Ukrajiny zvoliť si vlastný osud a vyjadrili uznanie ukrajinskému ľudu za jeho odvalu pri obrane svojej krajiny. Európska únia ako reakciu na vojenskú agresiu Ruskej federácie výrazne rozšírila sankcie pridaním značného počtu osôb a subjektov na sankčný zoznam a prijatím bezprecedentných reštriktívnych opatrení. Nielen vojna na Ukrajine, ale všeobecne dopad geopolitických zmien na obchod ako celok ovplyvňuje i náš bežný život, jeho smerovanie a našu budúcnosť. Preto je veľkou motiváciou táto téma bakalárskej práce, kde sa podrobnejšie zameriame na konkrétne dopady geopolitických zmien na zahranično- obchodné vzťahy, a budeme sa venovať aj sankciám, ktoré EÚ uvalila voči Ruskej federácii (European Union, 2022).

1 Súčasný stav problematiky doma a v zahraničí

Pre výskum dosahu geopolitických zmien na zahranično-obchodné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou je potrebné správne pochopenie geopolitiky a zahraničného obchodu najmä cez charakteristiku základných pojmov. Ich pochopenie je nevyhnutné pre analýzu obchodných vzťahov a ich objasnenie v praxi. Vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou sú ovplyvnené najmä prepojením medzinárodného obchodu, ktorý je ovplyvnený nielen geografickou blízkosťou, ale i historicko-kultúrnou väzbou.

1.1 Geopolitika

Geopolitika je termín, ktorý sa používa v rôznych modifikáciách. Používa sa čoraz častejšie a širšom významovom spektre. Pojem geopolitika je používaný veľmi často v rôznych politických prejavoch alebo rečiach politikov i v žurnalistike, kde sa však využíva veľmi voľne a neadekvátne svojmu skutočnému významu. Jeho presné chápanie je i v dnešnej dobe predmetom mnohých diskusií nielen na pôde akademických a výskumných inštitúcií, ale i medzi odborníkmi pôsobiacimi v praktickej politike. V dostupnej literatúre nájdeme geopolitiku charakterizovanú napríklad ako „*aplikačná sféra viacerých vied, teória, koncepcia, metóda, stratégia, doktrína alebo súhrn doktrín, smer myslenia, atď.*“ (Ištók, 2003).

Môžeme teda konštatovať, že všeobecne prijatá presná definícia geopolitiky neexistuje. Podľa Roberta Ištoka je geopolitika chápaná ako „*aplikovaná interdisciplinárna oblasť štúdia, ktorá využívaním poznatkov viacerých vedných disciplín (najmä geografie a politológie) analyzuje správanie politických subjektov v priestore, pričom tieto analýzy vyúsťujú do vypracovania koncepcií, modelov a doktrín*“ (Ištók, 2003, s. 56).

Volner vo svojej tvorbe tvrdí, že geopolitika je „*termín odvodený z gréckych slov geo – zem a politikos – náležiacie štátu. Geopolitika teda skúma vzťah zeme respektíve priestoru a štátu.*“ (Volner, 2010, s. 5).

John Agnew definuje tri obdobia geopolitiky:

1. Civilizačná geopolitika

Objavila sa na konci osemnásteho storočia a bola reakciou na zápas o stabilitu v západnej Európe. Takýto typ modernej predstavivosti o geopolitike dosiahol najväčší vplyv v prvej polovici devätnásteho storočia. Rozličné princípy geopolitiky neboli dovtedy také poprepájané do jedného celku, ako to malo byť po roku 1815. Európa bola vykresľovaná ako „kráľovná“ medzi svetadielmi, ktorá ilustrovala okrem pocitu odlišnosti tiež vznikajúci pocit nadradenosti. Jej vedomie nadradenosti sa v priebehu nasledujúcich storočí posilňovalo do neoblomnej namyslenosti, kde bola Európa považovaná za najcivilizovanejšiu a najlepšie spravovanú oblasť sveta. I napriek tomu, že sa predstavitelia civilizačnej geopolitiky odvolávali na spoločné európske postoje a záujmy, pochádzali z rôznych štátov, ktoré medzi sebou súperili.

2. Naturalizovaná geopolitika

Naturalizovaná geopolitika je obdobím, ktoré vysvetľuje človeka výlučne v pojmoch prírodných procesov a javov. To je to, čo sa prihodilo geopolitike od konca devätnásteho storočia až po koniec druhej svetovej vojny (i keď korene sú staršie). Geopolitika bola vtedy určovaná prírodnými vlastnosťami štátov, ktoré bolo možné vedecky pochopiť. Bolo možné tak napodobniť nové biologické procesy, ktorých chápanie taktiež poznamenalo túto dobu. V 70. rokoch 19. storočia sa rozpadol európsky koncept a vznikli dve znepriatelené skupiny štátov. Na jednej strane to bola skupina štátov vedená Britániou a Francúzskom s nepriamou podporou Spojených štátov amerických. Usilovala sa o koexistenciu voľného obchodu a imperializmu. Na druhej strane to boli štáty, ktoré boli vedené Nemeckom. Tieto štáty boli revizionistické, s cieľom vybudovania vlastných ríš a s cieľom spochybníť britskú finančnú nadvládu. Naturalizácia mala mnoho predpokladov. Jedným z nich bolo jasné oddelenie vedeckých tvrdení od subjektívneho postavenia konkrétneho autora či politika. V tomto období bolo najdôležitejšie rozlíšenie medzi kolonizujúcim a kolonizovaným obyvateľstvom. Ďalším znakom naturalizovanej geopolitiky bol jej dôraz na geografickú polohu či podmienky

prostredia. Druhá svetová vojna preto nebola tomuto geopolitickému diskurzu cudzia. Geopolitický systém súperenia jednotlivých ríš ukončil až výsledok druhej svetovej vojny, ktorý vytvoril podmienky na výstavbu nového geopolitického poriadku. Tento poriadok bol kvalitatívne úplne iný a bol poznačený rozpadom starých koloniálnych ríš v procese dekolonizácie a tiež nástupom USA ako hospodárskeho, vojenského a politického hegemóna.

3. Ideologická geopolitika

Ideológia má viacero významov. Ak ju definujeme ako zmes myšlienok, symbolov a stratégií na podporu či zmenu sociálneho a kultúrneho usporiadania, alebo slovami antropológa Paula Friedricha ako „politické idey v akcii“, potom môžeme konštatovať, že moderná geopolitická predstavivosť je v samotnej podstate ideologická. Po skončení druhej svetovej vojny bola geopolitická predstavivosť omnoho viac sústredená okolo súperiacich predstáv o najlepšom usporiadaní medzinárodnej politickej ekonomiky. Geopolitika studenej vojny bola viac „jazykovo-kultúrna“ než civilizačná alebo naturalizovaná. V tomto období geopolitika spočívala v súperiacich modeloch modernity, ktoré ponúkali Spojené štáty a Sovietsky zväz. Boli to štáty, ktoré sa dejinami svojej expanzie a vnútorným usporiadaním výrazne odlišovali od klasických európskych veľmocí (Agnew, 2003).

1.1.1 Význam geopolitiky vo svetovom obchode

Obchod a geopolitika sú hlboko vzájomne závislé a riadené spoločnými hospodárskymi záujmami národov v globálnej politickej situácii. Ako sa tieto spoločné záujmy posilňujú, koreň ich vzťahu sa zodpovedajúcim spôsobom prehĺbuje. Tento komplikovaný vzťah slúži ako životne dôležitá niť, ktorá spája hospodárske záujmy, dostupnosť zdrojov, kontrolu obchodných trás, regionálnu integráciu a presadzovanie geopolitických cieľov (Hinrich Foundation – Advancing Sustainable Global Trade, 2023).

Geopolitické konflikty vplývajú na obchod, rast a inovácie. Sú čoraz častejšie hnacou silou obchodnej politiky. Skúmame potenciálne účinky globálnych a pretrvávajúcich geopolitických konfliktov na obchod, technologické inovácie a hospodársky rast. V modeloch

konvenčného obchodu sú sociálne náklady takýchto konfliktov skromné. Vytvárame multiregionálny model všeobecnej rovnováhy s dynamickým šírením vedomostí špecifických pre jednotlivé sektory, ktorý zvyšuje straty blahobytu v obchodných konfliktoch. Šírenie myšlienok je sprostredkované štruktúrou vstupov a výstupov výroby, takže distribúciu zdrojov myšlienok charakterizuje podiel sektorových nákladov aj podiel dovozu na obchode (Goes, Bekkers, 2022).

1.2 Hlavné geopolitické zmeny v posledných rokoch

Svetová geopolitika je neustále meniacim sa systémom. V hlavnej úlohe vynucovateľa geopolitického poriadku sú Spojené štáty americké (USA), ktoré sa však sústredia viac na vnútornú politiku než na zahraničnú. Na základe tohto odstúpenia USA je umožnený ďalší vzostup svetových mocností, ako sú Čína a RF. Tieto veľmoci súperia s USA a zdieľajú ich úlohu globálneho vodcu. EÚ začína zvažovať, že sa medzi týmito globálnymi zmenami začne brániť. Prelom je vidieť v úsilí EÚ v oblasti výskumu a vývoja so spoločnou priemyselnou činnosťou v odvetví obrany a letectva a v podpore finančného nástroja Európskeho obranného fondu (ERF). Tým, že sa zmenil horizont, sa pre geopolitické účely stali relevantnými aj nevojenské faktory, ktoré môžeme označiť ako geoekonomiku. Tieto geoeconomické nástroje zahŕňajú:

- kontrolu obchodu;
- investičnú politiku;
- hospodárske a finančné sankcie;
- energetiku;
- politiky pomoci;
- správu údajov;
- komunikačné infraštruktúry a kontrolu kybernetického priestoru;
- riadenie alebo reguláciu migrácie;
- uplatňovanie reštriktívnych opatrení proti porušovaniu ľudských práv (European Commission, 2023a).

Výrazný posun v ekonomike akejkoľvek krajiny nastáva v súvislosti s demografickými a technologickými zmenami, na ktoré musia byť trh práce, štát a podnikateľská sféra adekvátne pripravené. Veľký rozmach lacnej výrobnnej pracovnej sily spolu s automatizáciou a konkurenčným tlakom na ceny za posledné desaťročie zasiahol úroveň miezd a zamestnanosť strednej triedy v Spojených štátoch a Európe. Priniesol však i pre rozvojové krajiny nové pracovné príležitosti a výrazne, ba až dramaticky prispel k zníženiu cien tovarov pre spotrebiteľov v globálnom meradle. Výzvou pre svet okrem rýchleho rozvoja informačných a komunikačných technológií a globálnej integrácie produktových a finančných trhov je i zvyšujúca sa diferenciácia dopytu. Vďaka rozvoju a rastúcej konkurencii zo strany takých krajín ako Čína, India a ostatných rýchlo sa rozvíjajúcich ekonomík zaznamenala za posledné dve desaťročia svetová ekonomika radikálne zmeny. Významná zmena geografie a štruktúry globálnej hodnotovej výmeny bola spôsobená významnými posunmi v globálnom obchode a toku kapitálu. K transformácii globálnej konkurencie prispela ich liberalizácia, avšak najviac tieto zmeny ovplyvnil rozvoj internetu a digitálnej spoločnosti. Týmto posunom sa svet dostal bližšie k ďalšej technologickej hranici. V súvislosti s rozvojom ekonomickej vyspelosti štátu sa mení úloha priemyslu v procese ekonomického rozvoja. V procese jej zvyšovania dosahuje podiel priemyslu na HDP svoj vrchol (20 – 35 % HDP) približne v období, keď sa príjmy v krajine dostanú na strednú úroveň. Za touto hranicou nastáva posun spotreby v prospech služieb a počet nových pracovných miest v službách začína predstihovať tvorbu pracovných miest v spracovateľskom priemysle, čím podiel priemyslu na HDP začína klesať (Fifeková, Nemcová, 2016).

1.3 Základné charakteristiky zahranično-obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou

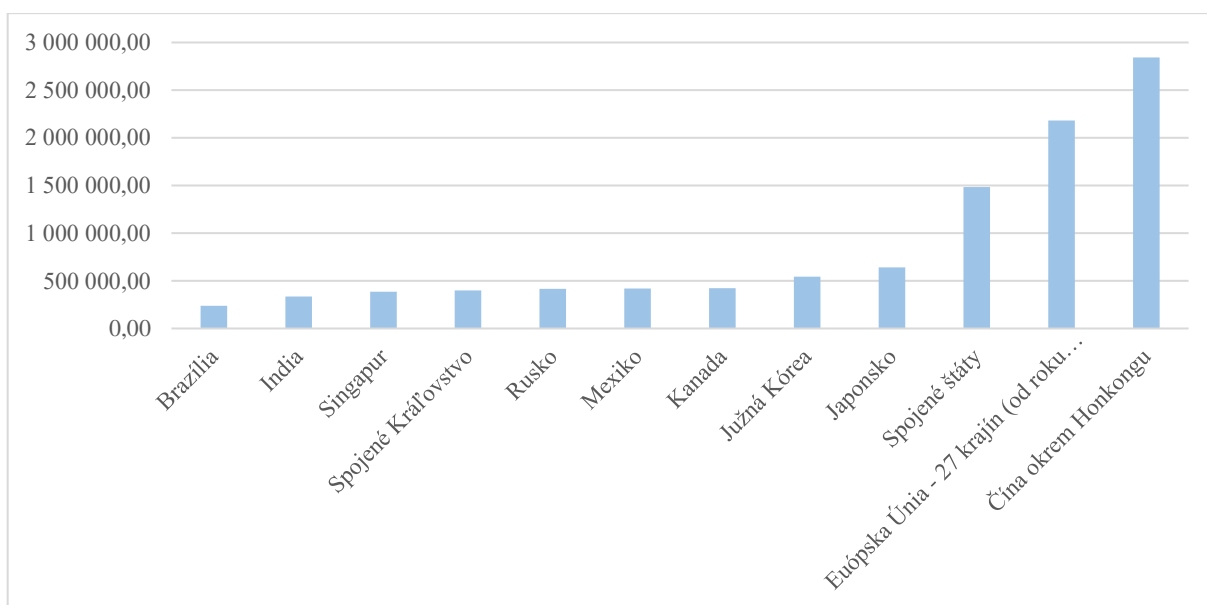
Základné teórie medzinárodného obchodu nemôžeme považovať iba za teoretickú záležitosť, ale je potrebné ich chápať ako zdroj a východisko moderných teórií obchodu, o ktoré sa aj dnes opierajú vyspelé ekonomiky. Najstaršou formou medzinárodných ekonomických vzťahov je medzinárodný obchod. Medzinárodný obchod predstavuje súhrn vzťahov spojených s výmenou tovaru medzi národnými ekonomickými celkami. Je v ňom zahrnutý zahraničný

obchod niekoľkých krajín a je súčasťou svetového obchodu. Hlavnou myšlienkou medzinárodného obchodu je vymieňanie produkcie, ktorá je vyrobená medzinárodnou deľbou práce a ktorá dáva krajinám možnosť špecializovať sa na výrobu takej produkcie, na ktorú má národné hospodárstvo najlepšie podmienky. Hlavným prínosom je to, že takýto obchod umožňuje rozšíriť sortiment spotreby o statky, ktoré krajina z rôznych dôvodov nie je schopná vyrobiť (Stachová a kol., 2019).

V rámci svetového obchodu sa každý štát vo svojom zahraničnom obchode riadi určitými pravidlami, ktoré sú vymedzené predovšetkým:

- zahranično-obchodnou politikou;
- záväzkami štátu vyplývajúcimi z členstva v medzinárodných organizáciách;
- podmienkami a záväzkami obsiahnutými v bilaterálnych a multilaterálnych zmluvách, ktorých je štát signatárom (Lipková a kol., 2011).

Graf 1 Podiel jednotlivých exportérov svetovom obchode (v mil. eur)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023a

Na grafe č. 1 zobrazujeme hodnoty exportu Európskej únie za rok 2021 v porovnaní s ostatnými najväčšími exportérmi.

Európska únia funguje ako jednotný trh tvorený 27 krajinami. Celková hodnota HDP EÚ v roku 2021 bola 14,5 bilióna eur. Podiel EÚ na svetovom obchode s tovarom je približne 14 %. EÚ, Čína a Spojené štáty sú tromi najväčšími svetovými aktérmi medzinárodného obchodu. V roku 2021 predstavoval podiel EÚ na celkovom svetovom obchode 4 300 miliárd eur. Obchod v rámci EÚ mal v roku 2021 hodnotu 6 786 miliárd eur (Európska únia, 2023).

1.3.1 Vývoj vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou

Jedným z kľúčových prvkov zabezpečujúcich, že sa Európa ako kontinent môže prispôbiť okolnostiam 21. storočia, bol stupeň spolupráce medzi EÚ a Ruskou federáciou. Hoci existoval veľký potenciál pre spoluprácu medzi Moskvou a Bruselom, v posledných rokoch došlo k výraznému poklesu túžby po ďalšom vzájomnom kontakte, a to na základe zdánlivo pevných ekonomických vzťahov. Situačná štúdia Ruskej rady pre zahraničnú a obrannú politiku z roku 2013 ponúkla potenciálne zdôvodnenie vyššie uvedeného. EÚ prežívala štrukturálnu krízu, ktorá podnietila snahy o sprísnenie kontroly na komunitárnej úrovni, ako aj rozšírenie praxe vytvárania koalícií štátov so záujmom o ďalšiu spoluprácu v jednotlivých sektoroch. Kolektívne rozhodovanie stráca časť svojej užitočnosti. Rovnako sa menili aj mocenské vzťahy dominantných krajín EÚ. Zhoršenie krízy prospievalo odporcom integrácie. Zahraničné povedomie kontinentu sa postupne uzatváralo. Ruská federácia sa v reakcii na zásadné posuny v rovnováhe síl vo svete rozhodla prehodnotiť svoje globálne smerovanie presunom zo západu na východ. Národ pokračuje v rozvoji vlastnej integračnej politiky, ktorá sa primárne zameriava na ázijsko-pacifickú oblasť, nové globálne ťažisko. Vzťah medzi Moskvou a Bruselom mal veľa prísľubov. Viac ako 21 miliónov štvorcových kilometrov pôdy zaberá takmer 650 miliónov ľudí. Naše spoločné civilizačné korene siahajú do minulosti a dnes je jasné, že sa dopĺňame a sme na sebe ekonomicky závislí. Takmer štvrtinu potrieb EÚ v oblasti uhlia a ropných produktov zabezpečuje Ruská federácia spolu s tretinou požiadaviek na ropu a zemný plyn. Jednoducho povedané, neexistuje žiadny iný partner, ktorý by mohol zaručiť konzistentné dodávky v potrebnom čase pre EÚ. Integrácia technologických procesov, aktív a ľudských kapacít mohla slúžiť ako silný nástroj rozvoja Ruskej federácie a EÚ a výrazne zlepšiť ich konkurencieschopnosť v súčasnom ultra konkurenčnom globálnom prostredí. Nadšenie zo

zvýšeného porozumenia a zblíženia sa však v Ruskej federácii a EÚ v poslednom čase vytratilo kvôli anexii Krymu a hlavne invázii Ruskej federácie na Ukrajinu (Pauhofová, Želinský 2014).

Politické a hospodárske vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou sú od roku 1997 založené na bilaterálnej dohode o partnerstve a spolupráci (DPS).

V tejto dohode sa okrem iného upravujú politické, hospodárske a kultúrne vzťahy medzi zmluvnými stranami. Hlavnou zásadou je dodržiavanie demokratických zásad a ľudských práv ako hlavný prvok partnerstva (Európska Únia, 2016).

Hlavnými cieľmi dohody sú

- posilnenie politického dialógu s cieľom umožniť rozvoj úzkych vzťahov;
- podporovanie obchodu a investícií a harmonické hospodárske vzťahy založené na zásadách trhového hospodárstva, a podporovanie trvalo udržateľného rozvoja;
- posilnenie politickej a hospodárskej slobody;
- podporovanie ruského úsilia skonsolidovať demokraciu vo svojej krajine, rozvíjanie svojho hospodárstva a završenie prechodu na trhové hospodárstvo;
- vytvorenie základnej hospodárskej, sociálnej, finančnej a kultúrnej spolupráce založenej na zásadách vzájomných výhod, vzájomnej zodpovednosti a vzájomnej podpory;
- podporovanie činnosti spoločného záujmu;
- zabezpečenie príslušného rámca na postupnú integráciu Ruskej federácie do širšej oblasti spolupráce v Európe;
- vytváranie nevyhnutných podmienok na budúce vytvorenie oblasti voľného obchodu medzi EÚ a Ruskou federáciou vzťahujúcich sa v zásade na celý obchod s tovarmi medzi nimi, ako aj podmienky na dosiahnutie slobody usadzovania spoločností, cezhraničného obchodu so službami a pohybu kapitálu.

Rozsah pôsobnosti tejto dohody je v oblasti politického dialógu, v obchode s tovarmi, v podnikaní a investíciách, v platbách a kapitáli, v hospodárskej súťaži, v hospodárskej spolupráci, v kultúre a i. (EÚ, 2016).

Tie časti, ktoré sa zaoberajú obchodom, sú zamerané nielen na podporu obchodu a investícií, ale i na rozvoj vzájomne vhodných hospodárskych vzťahov. Po vstupe Ruskej federácie do Svetovej obchodnej organizácie (WTO) v roku 2012 boli vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou vymedzené tiež multilaterálnymi pravidlami WTO. Od roku 2014 má však nezákonná anexia Krymu Ruskou federáciou a jeho destabilizačná úloha na východnej Ukrajine vážny a zásadný vplyv na tieto vzťahy. Ako dôsledok tejto situácie boli niektoré mechanizmy spolupráce i v oblasti obchodu pozastavené. DPS z roku 1997 je považovaná za všeobecný rámec obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou. Nová dohoda bola predmetom rokovania medzi EÚ a Ruskou federáciou ešte v roku 2008. Bola však pozastavená v roku 2010 z dôvodu nedostatočného pokroku v kapitole o obchode a investíciách. V roku 2014 Európska rada pozastavila rokovania z dôvodu ruskej vojenskej intervencie na Ukrajine. Zvýšené očakávania, že obchod s Ruskou federáciou bude mať z trvalej liberalizácie prospech nastal prístupom Ruskej federácie k WTO v roku 2012. Ruská federácia však namiesto toho postupne zaviedla množstvo opatrení uprednostňujúcich domáce výrobky a služby pred zahraničnými. Táto politika Ruskej federácie, ktorá nahradila dovoz, sa neustále rozširuje. V dôsledku toho boli vývozcovia z EÚ buď vytlačení z trhu, alebo boli nútení premiestniť výrobu do Ruskej federácie. S tým súvisiace opatrenia sú často v rozpore s pravidlami WTO a spôsobujú mnohé obchodné podráždenia (European Commission, 2023b).

1.3.2 Kríza na Ukrajine a anexia Krymu

Z geografického pohľadu je hlavným spojovacím mostom medzi Ruskou federáciou a EÚ práve Ukrajina. Na dosiahnutie vyššej úrovne vzťahov medzi EÚ a partnerskými krajinami na východ od hraníc, kde patrí aj Ukrajina, je Východné partnerstvo (VP), ktoré odštartovalo 7. mája 2009. Právnym základom regulujúcim vzťahy medzi EÚ a Ukrajinou je Dohoda o asociácii, ktorej politická časť bola podpísaná 21. marca 2014 a predbežne sa uplatňuje sa od novembra 2014. Hospodárska časť Dohody o asociácii medzi EÚ a Ukrajinou (rozsiahla a komplexná zóna voľného obchodu, tzv. DCFTA) regulujúca obchodné vzťahy medzi EÚ a Ukrajinou bola podpísaná 27. júna 2014 a predbežne sa začala uplatňovať od 1. januára 2016. Dohoda o asociácii ako celok (vrátane DCFTA) sa začala riadne a v plnej miere uplatňovať od 1. septembra 2017. Prvé rokovania o DCFTA medzi EÚ a Ukrajinou sa začali

vo februári 2008. Cieľom bolo vytvorenie rozsiahlej a komplexnej zóny voľného obchodu, ktorá okrem liberalizácie obchodu s tovarom zahŕňala aj iné oblasti (služby, investície, netarifné prekážky obchodu, ochranu duševného vlastníctva, energetiku, bezpečnosť tranzitu plynu a. i.) V októbri 2011 sa podarilo dosiahnuť ukončenie rokovaní o DCFTA. V júli 2012 sa v Bruseli uskutočnila technická paraafa textu dohody. Rada EÚ vo svojich záveroch z decembra 2012 potvrdila záväzok podpísať DCFTA v decembri 2013 a začať uplatňovať obchodné ustanovenia širšej spolupráce. Podpis i vykonávanie obchodných ustanovení DCFTA však bolo podmienené dosiahnutím pokroku zo strany Ukrajiny v troch oblastiach:

1. parlamentné voľby;
2. selektívna spravodlivosť;
3. implementácia reforiem (Ministerstvo hospodárstva SR, 2023a).

V novembri 2013 Viktor Janukovyč – proruský ukrajinský prezident – odmietol podpísať asociačnú dohodu medzi EÚ a Ukrajinou. Janukovyčovo odmietnutie dohody poslalo nahnevaných občanov do ulíc Kyjeva. Nepokoje eskalovali niekoľko mesiacov, desiatky ľudí prišli o život. Koncom februára 2014 prezident utiekol a Kyjev sa dostal do rúk rôznych proeurópskych opozičných strán. Pozornosť sa zamerala na Krym, polostrov na juhu krajiny. Ukrajinský parlament vo februári 2014 zosadil z funkcie prezidenta Janukovyča. Po jeho zosadení sa sformovala nová proeurópsky orientovaná vláda A. Jaceňuka a pozastavená Asociačná dohoda, ktorú spomíname vyššie, vstúpila do platnosti v júni 2014. Podpis tejto dohody bol akýmsi spúšťačom „ukrajinskej krízy“. Za najvážnejšiu môžeme považovať krízu na Kryme. Ozbrojení muži bez označenia obsadili v noci sídlo regionálnej vlády a parlamentu v Simferopole, metropole Krymskej autonómnej republiky na Ukrajine. Regionálnu vládu proruského polostrova Krym odvolali poslanci tamojšieho parlamentu na mimoriadnom zasadnutí. Novovzniknutý krymský parlament vyhlásil referendum o štatúte Krymu, v ktorom sa väčšina voličov vyslovila za jeho pripojenie k Ruskej federácii. Ukrajinský premiér a 80 členských štátov OSN vrátane EÚ a USA označili toto referendum za nezákonné. Referendum viedlo k vyvolaniu sankcií a Ruská federácia 21. 02. 2014 anektovalo polostrov Krym (Bebiaková, Žatko, 2015).

1.3.3 Sankcie a proti sankčné opatrenia EÚ voči Ruskej federácii

Ak je správanie niektorých krajín v rozpore s cieľmi a hodnotami EÚ, môže EÚ pohotovo reagovať na politické výzvy alebo nepriaznivý vývoj reštriktívnymi opatreniami, teda sankciami. V rámci EÚ bola politika voči Ruskej federácii definovaná a charakteristická tým, že nemala jednoznačné pozície. Európsky parlament sa vždy usiloval presadzovať pevnú líniu vzťahov s Ruskou federáciou, a to najmä v súvislosti s vojnami v Čečensku a Gruzínsku. Hospodárske záujmy a kultúrne väzby niektorých členských štátov voči Ruskej federácii nepripúšťali akékoľvek sankcie a považovali to za politicky nereálne. Toto všetko sa však skončilo anexiou Krymu. Kríza na Ukrajine bola hnacou silou v odstredivých vzťahoch medzi EÚ a Ruskou federáciou (Kaššáková, Luptáková, 2020).

EÚ od marca 2014 postupne zaviedla reštriktívne opatrenia voči Ruskej federácii ako reakciu na protiprávnu anexiu Krymu, útočnú vojnu Ruskej federácie proti Ukrajine a protiprávnu anexiu ukrajinskej Doneckej, Luhanskej, Záporožskej a Chersonskej oblasti. Cieľom týchto opatrení je oslabenie hospodárskej základne Ruskej federácie, pripravenie ho o dôležité technológie a trhy a výrazné oslabenie jeho schopnosti viesť vojnu (Rada európskej únie, 2023a).

EÚ ukladá rôzne druhy reštriktívnych opatrení:

1. Diplomatické opatrenia:

- členské štáty EÚ prijali rozhodnutie, že nebudú organizovať pravidelné dvojstranné samity s Ruskou federáciou;
- namiesto konania samitu skupiny G8 v Soči sa v júni 2014 konalo v Bruseli stretnutie G7 bez Ruskej federácie. Odvtedy pokračujú takéto stretnutia v rámci formátu G7;
- bolo podporené aj pozastavenie rokovaní o prístupí Ruskej federácie k Organizácii pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) a k Medzinárodnej agentúre pre energiu (IEA);

- EÚ vo februári 2022 rozhodla, že diplomati, iní ruskí úradníci a podnikatelia už nemôžu využívať ustanovenia o zjednodušení vízového režimu, ktoré umožňujú privilegovaný prístup do EÚ.

2. Individuálne reštriktívne opatrenia pre fyzické a právnické osoby:

- zmrazenie aktív;
- zákaz cestovania.

Tieto opatrenia sa vzťahujú na takmer 1 572 osôb a 244 subjektov, a to z dôvodu ich konania, ktoré priamo narúša alebo ohrozuje územnú celistvosť, zvrchovanosť a nezávislosť Ukrajiny. Zoznam osôb a subjektov, na ktoré sa vzťahujú sankcie, sa neustále preskúmava a podlieha pravidelnému obnovovaniu zo strany Rady EÚ.

3. Obmedzenia týkajúce sa hospodárskych vzťahov s Krymom a Sevastopolom a s časťami Doneckej, Luhanskej, Záporožskej a Chersonskej oblasti, ktoré nie sú kontrolované ukrajinskou vládou:

Tieto opatrenia boli prijaté ako reakcia na protiprávnu anexiu Krymu a Sevastopola zo strany Ruskej federácie. Uplatňujú sa na štátnych príslušníkov EÚ a spoločnosti so sídlom v EÚ. Ich rozsah pôsobnosti je obmedzený na územie Krymu a Sevastopola. Tieto opatrenia zahŕňajú:

- zákaz dovozu tovaru;
- obmedzenia týkajúce sa obchodu a investícií spojených s určitými hospodárskymi odvetviami a s projektmi v oblasti infraštruktúry;
- zákaz poskytovať služby cestovného ruchu;
- zákaz vývozu určitého tovaru a technológií (Ministerstvo hospodárstva SR, 2023b).

4. Opatrenia týkajúce sa hospodárskej spolupráce:

Opatrenia týkajúce sa hospodárskej spolupráce pozastavili všetky nové finančné operácie Európskej investičnej banky a Európskej banky pre obnovu a rozvoj v Ruskej

federácii. Prehodnotené boli aj programy regionálnej spolupráce s Ruskou federáciou a niektoré boli dokonca úplne zastavené (Kašťáková, Luptáková 2020).

5. Sektorové hospodárske sankcie:

Pôvodne zaviedla EÚ v júli a septembri 2014 sektorové hospodárske sankcie zamerané na obchod s Ruskou federáciou v konkrétnych hospodárskych odvetviach:

- obmedzenie prístupu na primárne a sekundárne kapitálové trhy EÚ pre určité ruské banky a spoločnosti;
- zákaz vývozu a dovozu v oblasti obchodu so zbraňami;
- zákaz vývozu položiek s dvojakým použitím na vojenské účely alebo pre vojenských koncových užívateľov v Ruskej federácii;
- obmedzenie prístupu Ruskej federácie k určitým citlivým technológiám a službám, ktoré sa môžu použiť na ťažbu a prieskum ropy.

Od februára 2022 prijala EÚ postupne ďalšie opatrenia. Tieto sankcie sú zamerané na finančný, obchodný, energetický, dopravný, technologický a obranný sektor a prostriedky ruskej propagandy.

Finančný sektor:

- obmedzenie prístupu na primárne a sekundárne kapitálové trhy EÚ pre určité ruské banky a spoločnosti;
- zákaz transakcií s Ruskou centrálnou bankou a Bieloruskou centrálnou bankou;
- vylúčenie určitých ruských a bieloruských bánk zo systému SWIFT;
- zákaz poskytovať Ruskej federácii a Bielorusku eurobankovky;
- zákaz verejného financovania alebo investovania v Ruskej federácii;
- zákaz investovať do projektov spolufinancovaných Ruským fondom priamych investícií a prispievať k takýmto projektom.

Energetika:

- zákaz dovozu uhlia z Ruskej federácie;
- zákaz dovozu ropy z Ruskej federácie s obmedzenými výnimkami;

- cenový strop na ruskú ropu prepravovanú po mori do tretích krajín;
- zákaz vyvážať do Ruskej federácie tovar a technológie na rafináciu ropy;
- zákaz nových investícií do ruského energetického sektora.

Doprava:

- uzavretie vzdušného priestoru EÚ pre všetky lietadlá, ktoré sú vo vlastníctve Ruskej federácie a v nej registrované;
- uzavretie prístavov EÚ pre ruské plavidlá;
- zákaz vstupu ruských a bieloruských prevádzkovateľov cestnej dopravy do EÚ;
- zákaz vyvážať do Ruskej federácie tovar a technológie v oblasti letectva, námornej dopravy a vesmírneho priemyslu.

Obrana:

- zákaz vyvážať do Ruskej federácie položky s dvojakým použitím a technologické položky, ktoré by mohli prispieť k obranným a bezpečnostným spôsobilostiam Ruskej federácie;
- zákaz obchodovania so zbraňami a civilnými strelnými zbraňami;
- zákaz obchodovania s muníciou, vojenskými vozidlami a polovojenským vybavením;

Suroviny a iný tovar:

- zákaz dovážať železo, oceľ, drevo, cement, morské plody a liehoviny z Ruskej federácie do EÚ;
- zákaz vyvážať z Ruskej federácie výrobky z ocele;
- zákaz vyvážať do Ruskej federácie luxusný tovar;
- zákaz dovážať z Ruskej federácie zlato.

Služby Ruskej federácii alebo ruským osobám:

- zákaz služieb peňaženky, účtu alebo úschovy kryptoaktív;
- zákaz poskytovať architektonické a inžinierske služby;
- zákaz poskytovať poradenské služby v oblasti IT a právne poradenstvo.

V rámci ostatného sankčného balíka medzi sektorové sankcie EÚ voči Ruskej federácii pribudli:

- zákaz tranzitu tovarov dvojakého použitia, zbraní a ich komponentov cez územie Ruskej federácie;
- oznamovacia povinnosť pre prevádzkovateľov nepravidelných letov do a z Ruskej federácie, následná oznamovacia povinnosť členských štátov voči iným členským štátom, správcovi siete a Európskej komisii;
- oznamovacia povinnosť o držbe rezerv a aktív ruskej centrálnej banky;
- právomoc Európskej komisie udeľovať pokuty za nevykonanie oznamovacej povinnosti o držbe rezerv a aktív ruskej centrálnej banky;
- zákaz pre ruských štátnych príslušníkov alebo fyzické osoby s pobytom v Ruskej federácii zastávať akékoľvek funkcie v riadiacich orgánoch vlastníkov alebo prevádzkovateľov kritickej infraštruktúry EÚ;
- zákaz poskytovať podzemné uskladňovacie kapacity na plyn v EÚ subjektom z Ruskej federácie (okrem LNG);
- rozšírenie vývozných obmedzení širokého spektra tovarov v hodnote 11,4 miliárd eur (tovary dvojakého určenia, pokročilé technológie, elektronické komponenty používané v zbraniach, termálne kamery, ďalekohľady, kompas, ťažké nákladné vozidlá, návesy, špeciálne vozidlá ako snežné skútre, elektrické generátory, mosty, stožiarové konštrukcie, žeriavy, čerpadlá, stroje a linky na spracovanie a opracovanie kovov, kompletne výrobné linky, tovary používané v leteckom priemysle a pod.);
- rozšírenie dovozných obmedzení pri výrobkoch pochádzajúcich z destilácie minerálnych olejov, pri bitúmenových látkach, minerálnych voskoch, uhlíku a syntetickom kaučuku v hodnote 1,3 miliárd EUR;
- rozšírenie zoznamu entít spolupracujúcich v rámci alebo s ruským vojenským priemyslom (vrátane 96 iránskych entít);
- finančné sankcie – trom ruským bankám bol zmrazený majetok a bola im zakázaná činnosť;
- ostatné: opatrenia umožňujúce vývoz investícií z Ruskej federácie a dve ruské médiá pridané na sankčný zoznam so zákazom vysielania v EÚ.

6. Sankcie voči médiám:

V roku 2022 EÚ pozastavila vysielacie činnosti piatich médií vlastnených ruským štátom:

- Sputnik
- Russia Today
- Rossiya RTR/RTR Planeta
- Rossiya 24/Russia 24
- TV Centre International

Ruská vláda využíva tieto médiá ako nástroje na manipuláciu s informáciami a podporu dezinformácií o invázii na Ukrajinu vrátane propagandy s cieľom destabilizovať krajiny, ktoré susedia s Ruskou federáciou, ako aj EÚ a jej členské štáty.

7. Obmedzenia týkajúce sa širšej hospodárskej spolupráce:

- Európska investičná banka (EIB) bola požiadaná, aby pozastavila podpísanie nových finančných operácií v Ruskej federácii;
- členské štáty EÚ sa dohodli na koordinácii svojich pozícií v rámci Rady riaditeľov Európskej banky pre obnovu a rozvoj (EBOR) takisto s cieľom pozastaviť financovanie nových operácií;
- prehodnotilo sa vykonávanie dvojstranných a regionálnych programov spolupráce EÚ s Ruskou federáciou a niektoré programy sa pozastavili (Ministerstvo hospodárstva SR, 2023b).

1.3.4 Sankcie a protisankčné opatrenia Ruskej federácie voči EÚ

Ruská federácia zareagovala na súbor reštriktívnych opatrení zo strany mnohých západných krajín a prijala 7. augusta 2014 dokument s názvom „*Opatrenia na vykonávanie dekrétu prezidenta Ruskej federácie zo 6. augusta 2014 o uplatňovaní určitých osobitných hospodárskych opatrení na bezpečnosť Ruskej federácie*“. Tento dokument okrem zoznamu poľnohospodárskych výrobkov, prírodných materiálov a potravín obsahuje i konkrétne

opatrenia na vykonávanie obchodeného embarga s týmito komoditami. Tento zoznam sa 20. augusta 2014 a 22. júna 2015 menil a dopĺňal o špecializované mliečne výrobky, mláďat ustríc a mušlí, biologicky aktívnych doplnkov a pestovateľských semien. Z dôvodu neschopnosti získať rýchlu dovoznú náhradu z iných krajín boli tieto výrobky zo zoznamu sankcionovaného tovaru vylúčené a detské potraviny a výrobky určené na farmaceutické a zdravotnícke účely boli od sankcií oslobodené. Embargo bolo i napriek ťažkostiam predĺžené do 31. 12. 2020.

Zavedením embarga môžeme vnímať dva hlavné rozmery:

1. podpora rozvoja samotného poľnohospodársko-potravinárskeho odvetvia,
2. oživenie zahraničného obchodu s „priateľskými štátmi“ Euroázijskej hospodárskej únie, Ázie a Latinskej Ameriky (Kašťáková, Luptáková 2020).

2 Cieľ práce

V nasledujúcej kapitole upriamime pozornosť charakterizovaniu hlavného cieľa spolu s čiastkovými cieľmi bakalárskej práce.

Hlavným cieľom bakalárskej práce je definovať vplyv dopadu geopolitických zmien na zahranično- obchodné vzťahy medzi Európskou úniou a Ruskou federáciou a dopad na vývoj medzinárodného obchodu.

V rámci hlavného cieľa sme si stanovili štyri čiastkové ciele:

- Prvým čiastkovým cieľom je analyzovať závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou.
- Druhým čiastkovým cieľom je zameranie sa na dve komodity, ktorých dovoz sa na základe sankcií zmenil.
- Tretím cieľom je zameranie sa na to, aký vplyv budú mať sankcie na ekonomiku Ruskej federácie.
- Štvrtým a zároveň posledným čiastkovým cieľom je vymedziť hlavné príčiny ukončenia spolupráce medzi EÚ a Ruskou federáciou a zamerať sa na potencionálne výzvy do budúcnosti.

3 Metodika práce a metódy skúmania

Táto bakalárska práca, resp. jej teoretická časť bola vypracovaná na základe rešerše odbornej literatúry a analýzy dokumentov, ktoré boli vydané na túto tému. Okrem odborných štúdií sme vyhľadávali i elektronické zdroje, ktoré obsahovali relevantné informácie k danej problematike. Následne sme na základe zozbieraných informácií z uvedených zdrojov pomocou metódy selekcie vybrali tie najpodstatnejšie a najviac relevantné informácie z hľadiska stanoveného cieľa bakalárskej práce.

Metóda analýzy nám pomohla naplniť náš prvý čiastkový cieľ, a to analyzovať závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou, kde sa nám pomocou tejto metódy podarilo rozložiť skúmaný problém na jednotlivé časti. Detailným preskúmaním jeho zložiek sme porovnali závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou. V bakalárskej práci boli použité zdroje z rôznych štatistických databáz. Metódou komparácie sme aplikovali tieto štatistické údaje do štruktúry geopolitických zmien a ich dopadu na zahranično- obchodné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou, na základe ktorých sme rozanalyzovali závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou.

Druhý čiastkový cieľ bakalárskej práce – zameranie sa na dve komodity, ktorých dovoz sa na základe sankcií zmenil – sme naplnili metódou analýzy. Pomocou tejto metódy sa nám podarilo rozložiť skúmaný problém na jednotlivé časti a detailným preskúmaním jeho zložiek sme dosiahli naplnenie nášho druhého čiastkového cieľa.

V ďalšej časti bakalárskej práce sme sa venovali sankciám EÚ voči Ruskej federácii, ktoré sme získavali pomocou metódy syntézy, a zjednocovali sme ich na ucelené celky, z ktorých sme analýzou spracovali adekvátne údaje.

Metódou indukcie a metódou dedukcie sme dosiahli štvrtý čiastkový cieľ bakalárskej práce, a to najmä špecifikovanie výzvy do budúcnosti z hľadiska dopadu sankcií, ktoré uvalila EÚ na Ruskú federáciu.

Praktickou časťou bakalárskej práce sme spojili hlavné výstupy čiastkových cieľov v jeden súvislý celok a s prepojením na teoretickú časť našej práce sme naplnili náš hlavný cieľ bakalárskej práce.

4 Výsledky práce

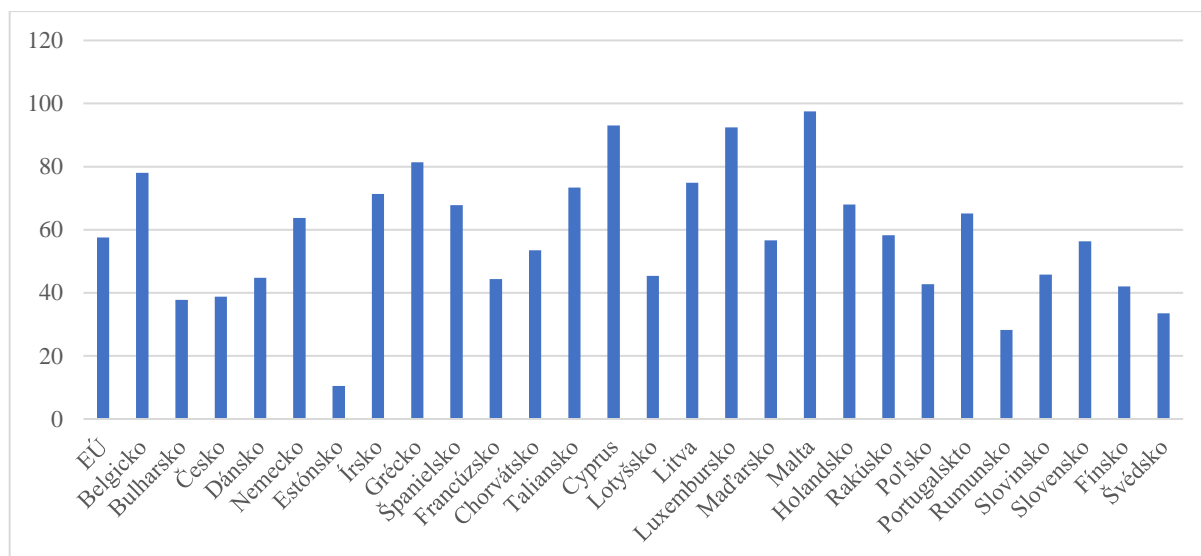
V tejto časti bakalárskej práce sa budeme podrobnejšie venovať analýze a porovnaniu našich čiastkových cieľov, aby sme na ich základe mohli dosiahnuť hlavný cieľ bakalárskej práce. V prvej podkapitole sa venujeme nášmu prvému čiastkovému cieľu a zameriavame na skúmanie závislosti medzi EÚ a Ruskou federáciou.

4.1 Závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou

Vieme s určitosťou povedať, že Ruská federácia predstavovala pre EÚ veľkého partnera hlavne v oblasti energetiky, čo sa však po invázii Ruskej federácie na Ukrajinu a zavedením sankcií muselo zmeniť. Všetky členské štáty EÚ sú čistými dovozcami energie. V roku 2020 si EÚ nechala vyrobiť až 58 % energie mimo jej územia. Agresia Ruskej federácie, s ktorou sú spojené zvýšené ceny elektriny a plynu, sa postarala o úplný obrat v EÚ. Vďaka nej v podstate EÚ zrýchlila už dlhšie sa rozvíjajúci rozvoj OZE (obnoviteľné zdroje energií). Krajiny EÚ sa hneď za prvý rok invázie dokázali odpútať od závislosti od energií z Ruskej federácie a znížili ju v podstate na minimum. EÚ musela čeliť vyhrážkam zo strany Ruskej federácie, že preruší dodávky energie do EÚ. Rýchlosť, akou sa práve EÚ dokázala odpútať od závislosti od trhu Ruskej federácie, je pomerne nezvyčajná. Nenaplnili sa ani najhoršie scenáre, ktoré dokonca hovorili, že EÚ sa môže dostať do recesie. Ak by sme sa pozreli na vyššie spomínaný zemný plyn, ktorý pred vojnou tvoril až 40 % importu do EÚ, tak v súčasnosti vieme konštatovať, že tento plyn bol nahradený alternatívami z Nórska, Alžírsko a hlavne zemným plynom v skvapalnenej podobe prepravovanom po mori. Skutočnosť, že EÚ sa skutočne odpútala od závislosti od plynu z Ruskej federácie, svedčí aj to, že už ku koncu roka 2022 klesla jeho preprava až o 75 %. V súčasnosti je dokonca i Alžírsko väčším importérom zemného plynu než Ruská Federácia. V dôsledku pretrvávajúceho konfliktu obnoviteľné zdroje energie zažili za posledný rok skutočný skok. V minulom roku pribudlo v EÚ veľké množstvo solárnych panelov. Množstvo sa zvýšilo o rekordných 40 gigawattov, čo je v porovnaní s rokom 2021 až o 35 % viacej. Tento krok EÚ donútil zavádzať solárnu energiu v EÚ už o niekoľko rokov skôr, než v skutočnosti plánovala. Najväčší nárast bol zaznamenaný hlavne v rezidenčnom sektore. EÚ nezaspala ani v oblasti veternej energetiky, kde taktiež napreduje skutočne solídny

tempom. Jediným problémom, ktorý tu nastal, bola inflácia, ktorá spôsobila spomalenie výstavby veterných elektrární (Potočár, 2023a).

Graf 2 Miera energetickej závislosti EÚ a jej členských štátov za rok 2020 (v %)

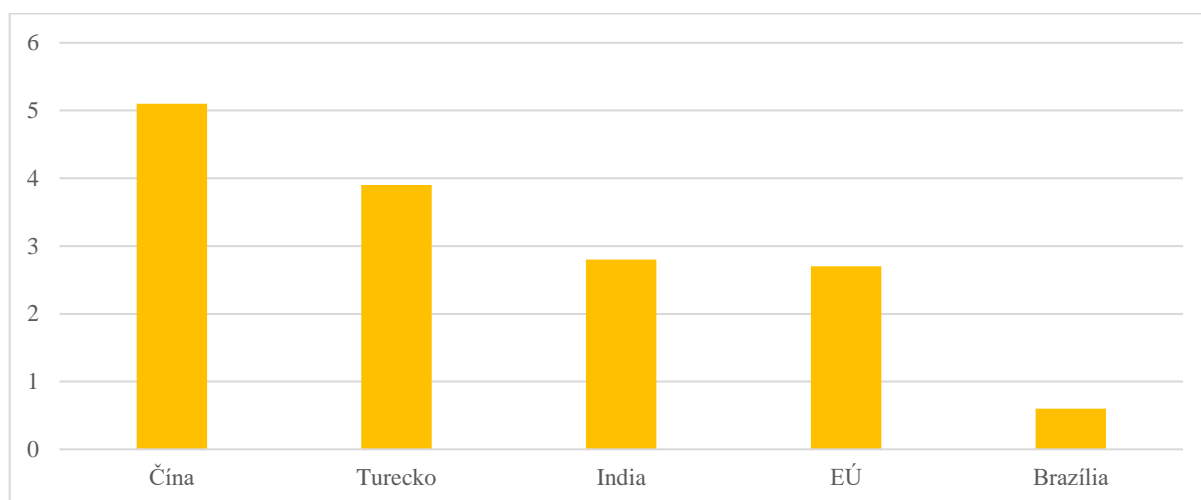
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2020

Na grafe č. 2 vidíme, ako boli štáty EÚ aj samotná EÚ energeticky závislé či už na Ruskej federácii alebo na iných štátoch. Z dôvodu dostupnosti dát nám graf zobrazuje údaje za rok 2020, teda pred inváziou Ruskej federácie na Ukrajinu. Krajiny ako Estónsko či Rumunsko mali pomerne nízku závislosť od cudzích zdrojov energie, čo sa však nedá povedať o krajinách ako Malta, Luxembursko alebo Cyprus, ktorých miera závislosti predstavovala až niečo okolo 90 %.

Tak ako bola EÚ silne závislá od trhu Ruskej federácie, tak isto bol trh Ruskej federácie závislý od trhu EÚ. Ako sme už spomínali v predošlých kapitolách v dôsledku sankcií musela aj Ruská federácia preorientovať svoj trh na inú časť sveta. Touto časťou sa stala Ázia. Ako uvádzajú údaje colných služieb Ruskej federácie, závislosť medzi Ruskou federáciou a Áziou narástla najmä v roku 2023. Colná služba prakticky od vypuknutia vojny nezverejňuje kompletné informácie o importe a exporte tovarov a služieb, avšak aspoň z dostupných informácií vieme konštatovať, že závislosť voči Ázii stúpila v oboch smeroch – v importe aj exporte. Celkový export Ruskej federácie však v roku 2023 zaznamenal pokles o 28,3 %, pričom import do EÚ klesol až o 68 %. Čo sa týka exportu do Ázie, ten narástol zhruba

o 5,6 %, pričom podiel exportu z Ruskej federácii sa v Ázii vyšplhal zo 42 % v roku 2022 na 72 % v roku 2023. V oblasti importu trh Ruskej federácie vzrástol o 11,7 % aj napriek poklesu importu z EÚ. Ruská federácia to kompenzovala importom z Ázie, ktorý vzrástol až o 29,2 %. Od začiatku invázie až do konca roka 2023 sa podarilo EÚ znížiť celkové tržby Ruskej federácie z ropy o 9 %, čo predstavuje 13,06 miliardy EUR (Reuters, Crea, 2024).

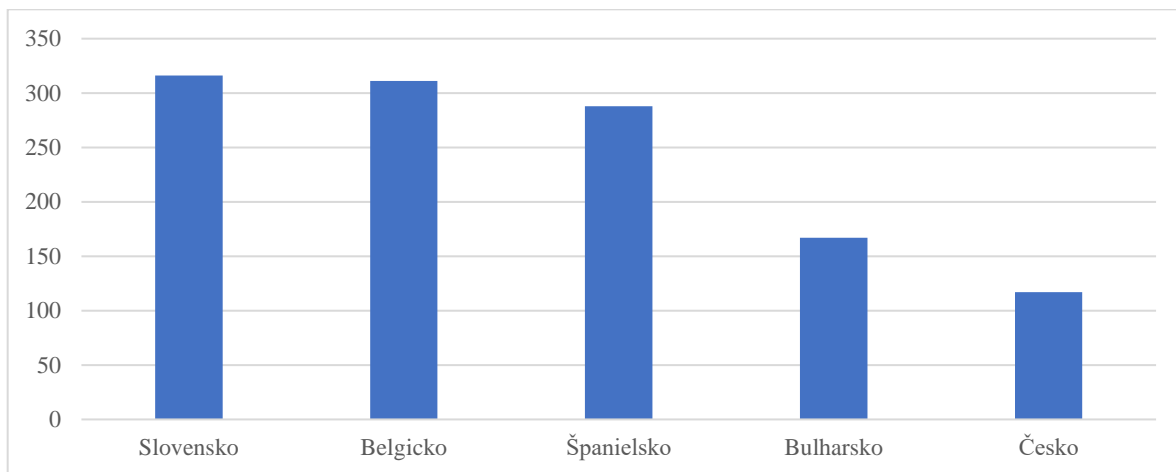
Graf 3 Export fosílnych palív z Ruskej federácie v decembri 2023 do svetových krajín (v mld. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Crea, 2024

Na grafe č. 3 môžeme pozorovať export fosílnych palív z Ruskej federácie za mesiac december 2023 do krajín ako Čína, ktorej import predstavoval 33 % (5,1 mld. EUR). To z nej robí najväčšieho dovozcu fosílnych palív z Ruskej federácie za tento mesiac. Druhý najvyšší dovoz zaznamenalo Turecko, ktoré predstavovalo 25 % (3,9 mld. EUR). Tretia v poradí je India, ktorej import predstavoval 18 % (2,8 mld. EUR). Export fosílnych palív do EÚ a Brazílie predstavoval 18 % (2,7 miliardy EUR) a 6 % (0,9 miliardy EUR). Ruská federácia sa po zavedení sankcií zamerala na export fosílnych palív medzi krajiny, ktoré nie sú súčasťou EÚ. Aktuálne sa medzi najväčších obchodných partnerov zaradili Čína, India i Turecko, ktorého politika nie je jednosmerne zameraná iba na Ruskú federáciu. V grafe sme zobrazili porovnanie týchto krajín aj Európskej únie.

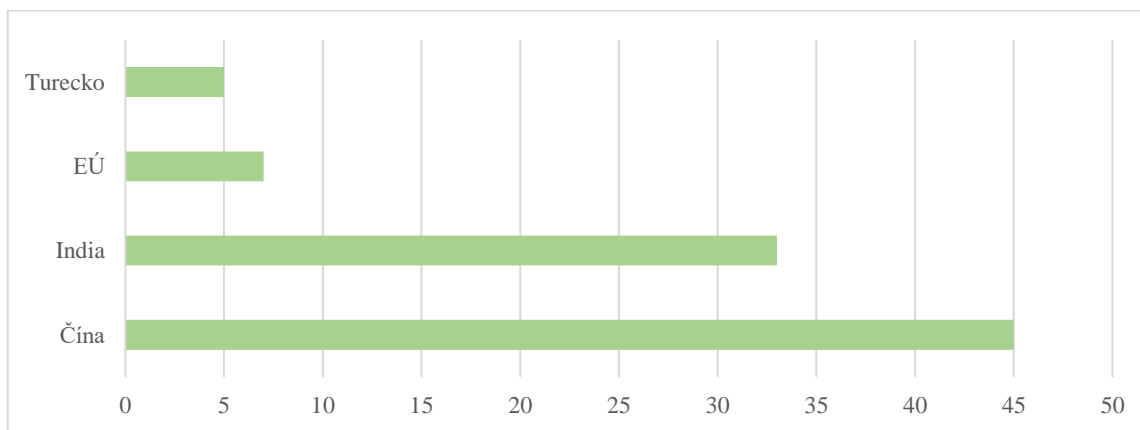
Graf 4 Export fosílnych palív z Ruskej federácie v decembri 2023 do vybraných krajín v EÚ (v mil. EUR)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Crea, 2024

Na grafe č. 4 môžeme vidieť, že najväčším importérom fosílnych palív z Ruskej federácie za december 2023 v rámci EÚ je Slovensko. Jeho import predstavoval hodnotu 316 mil. EUR. Druhé v poradí je Belgicko, ktoré dovážalo najmä LNG. Jeho import predstavoval hodnotu 311 mil. EUR. Nasleduje Španielsko, ktorého import predstavoval hodnotu 288 mil. EUR. Štvrté v poradí je Bulharsko, ktoré na základe vyňatia zo zákazu dovozu ropy z Ruskej federácie doviezlo fosílna palivá v hodnote 167 mil. EUR. Poslednou zobrazenou krajinou je Česko, ktorého import predstavoval hodnotu 117 mil. EUR.

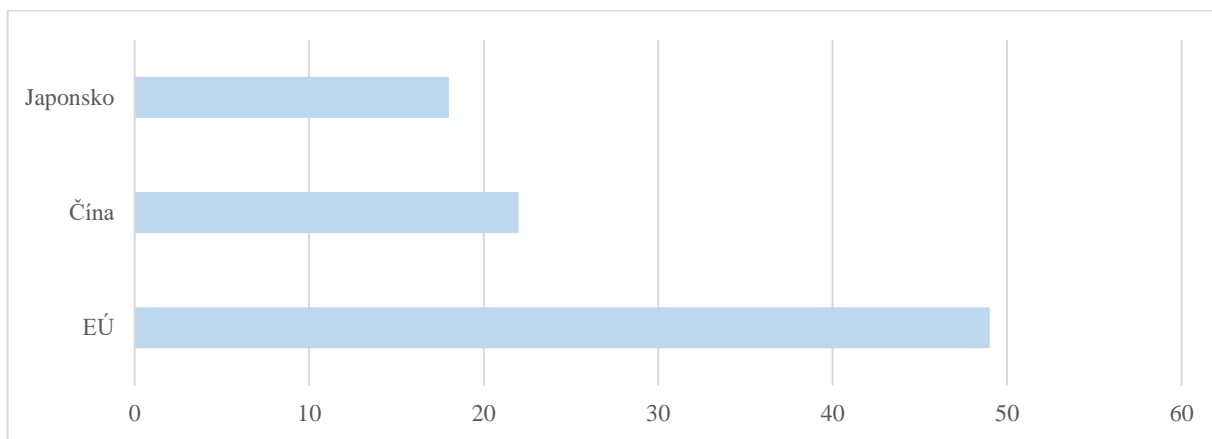
Graf 5 Nákup ropy z Ruskej federácie (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Crea, 2024

Na grafe č. 5 môžeme pozorovať, kto nakupuje ropu z Ruskej federácie od zavedenia sankcií najviac. Prvá v poradí je Čína, ktorá nakupuje až 45 % ropy z Ruskej federácie. Hneď za ňou nasleduje India s 33 %. Na treťom mieste je EÚ, ktorej dovoz ropy je naozaj na nízkej úrovni, a to len 7 %. Za EÚ nasleduje Turecko s 5 %.

Graf 6 *Nákup LNG z Ruskej federácie (v %)*

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Crea, 2024

Na grafe č. 6 môžeme pozorovať, kto nakupuje LNG z Ruskej federácie najviac od zavedenia sankcií. Z grafu je zjavné, že najväčším kupujúcim bola EÚ, ktorej dovoz predstavoval až 49 %. Nasleduje Čína s 22 %, ďalej Japonsko s 18 %. Treba však podotknúť, že na LNG sa v rámci EÚ nevzťahujú žiadne sankcie.

V ďalšej časti našej bakalárskej práce sa budeme venovať dvom komoditám, rope a zemnému plynu, a to konkrétne tomu, ako sa zmenil ich dovoz na základe sankcií. Touto časťou by sme naplnili náš druhý čiastkový cieľ našej bakalárskej práce.

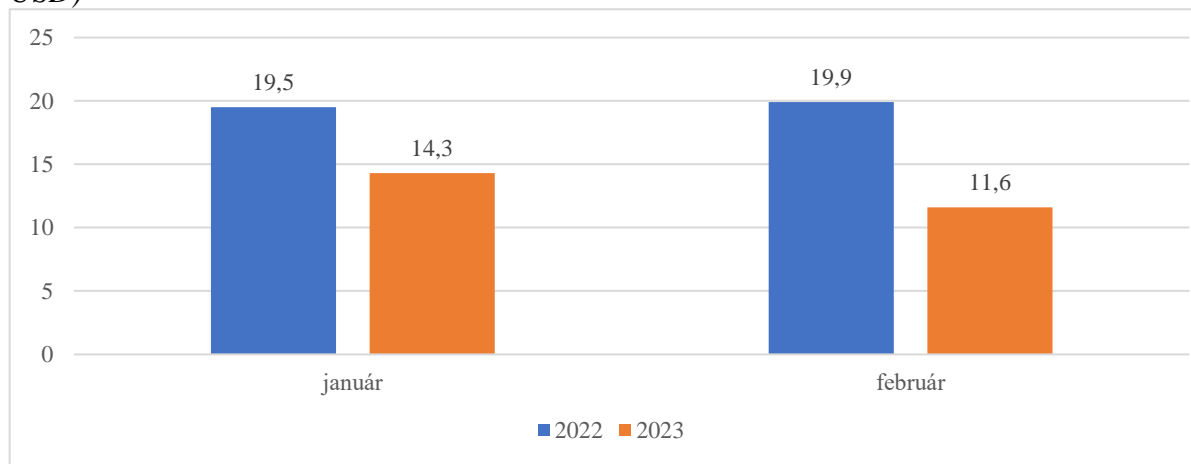
4.2 Ropa a zemný plyn

Najvýznamnejšími dvoma komoditami, ktorých dovoz sa z dôvodu uvalenia sankcií EÚ voči Ruskej federácii zmenil, sú ropa a zemný plyn. Ropa je jednou z najvýznamnejších komodít sveta z pohľadu ekonomiky, energetického zdroja, geopolitiky a taktiež aj environmentalistiky. Druhou komoditou je zemný plyn, ktorý je takisto ako aj ropa pre náš svet veľmi dôležitý, pretože slúži najmä ako alternatíva voči iným palivám. Štáty EÚ ako reakciu na agresiu Ruskej federácie proti Ukrajine začali prijímať opatrenia, ktoré smerovali k zníženiu európskej závislosti od Ruskej federácie. Ďalším cieľom bolo podkopať príjmy Ruskej federácie z predaja fosílnych palív. Sankcie týkajúce sa ropy boli súčasťou šiesteho sankčného balíka a embargo na dovoz ruskej ropy tankermi po mori vstúpilo do platnosti 5. decembra 2022. Cieľom sankčných opatrení bolo hlavne oslabenie ekonomiky Ruskej federácie, aby nebola schopná ďalej financovať pretrvávajúci konflikt na Ukrajine (Európska komisia, 2023a).

4.2.1 Dopad sankcií súvisiacich s vývozom ropy na Ruskú federáciu

Rozpočet Ruskej federácie sa vo veľkej miere opiera o príjmy z ropy a rafinovaných ropných produktov, ktoré boli vyvážané z Ruskej federácie po mori. EÚ tento dovoz zakázala a dosah tohto zákazu je značný (European Council, 2023).

Graf 7 Mesačné príjmy Ruskej federácie z vývozu ropy, porovnanie rokov 2022 a 2023 (v mld. USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Rady EÚ, 2023b

Podľa dát z Medzinárodnej agentúry pre energiu, ktoré zobrazujeme na grafe č. 7, klesli príjmy Ruskej federácie z ropy v januári 2023 o viac ako štvrtinu (v porovnaní s januárom 2022). Pokles vo februári bol ešte výraznejší (vyše 40 %). Strata tohto významného a lukratívneho trhu má na Ruskú federáciu zásadný štrukturálny dosah.

Ruská federácia začala využívať tzv. tieňovú flotilu na obchádzanie cenových stropov. Vďaka tomu najmä dvom krajinám, a tými sú Čína a India, ktoré kupujú po 1,5 milióna barelov denne, teda 90 percent exportu Ruskej federácie, pričom v máji roku 2023 dovážala India až rekordných 2,15 milióna barelov denne. Zvyšné barely prúdia do Turecka a Bulharska, k tomu ešte južnou vetvou ropovodu Družba napríklad aj na Slovensko. Objemy, ktoré smerujú do Európy, aktuálne pokrývajú osem percent exportu Ruskej federácie. Ruská federácia bola popredným dodávateľom ropy do Číny už v roku 2021 a držala si podiel 25 percent na čínskom trhu, teraz má tretinový podiel. India hrá významnú úlohu v prevrate vývozu z Ruskej federácie, keďže sa v priebehu roka dostala z jedného percenta importov z Ruskej federácie na 51 percent (Európska komisia, 2023a).

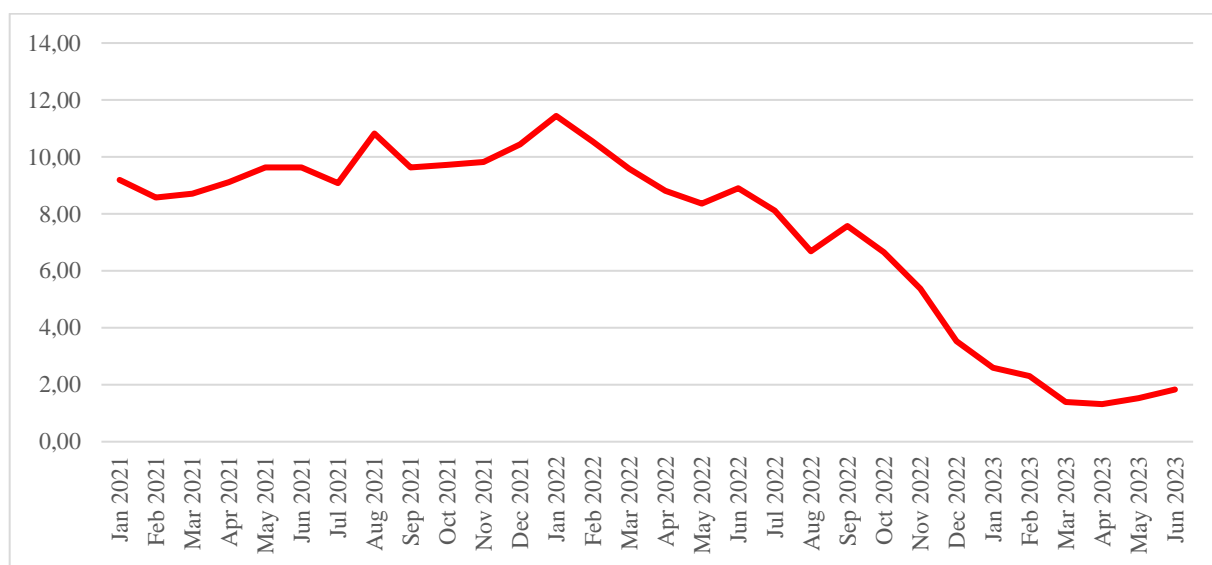
Z uvedených údajov môžeme konštatovať, že síce export ropy z Ruskej federácie do krajín EÚ klesol, no Ruská federácia sa prakticky hneď z týchto sankcií zotavila a začala svoj obchod smerovať na východ.

4.2.2 Vplyv sankcií na dovoz ropy do štátov EÚ z Ruskej federácie

V časoch, keď embargo stúpilo do platnosti, dovoz surovej ropy klesol z 12,4 mil. ton v januári 2022 na 3,7 mil. ton v decembri 2022, čo činí takmer -70 %. Pokles importu pokračoval, a to na 1,17 mil. ton v marci 2023, čo už bolo takmer -91 %. Import ropných produktov z Ruskej federácie klesol z 3,3 mil. ton v januári 2022 na 0,7 mil. ton vo februári 2023, čo predstavovalo pokles o 80 % (EK, 2023a).

Na grafe č. 8 vieme pozorovať dovoz ropy a ropných produktov z Ruskej federácie do EÚ za január 2021 až jún 2023. Z grafu je jasne vidieť, že dovoz ropy a ropných produktov si držal vysoké hodnoty až do februára 2022, kedy Ruská federácia zaútočila na Ukrajinu, a EÚ spolu s jej členskými štátmi začali uvažovať sankcie na dovoz ropy a ropných produktov z Ruskej federácie. Následne sme po dobu celého roka 2022 a 2023 nezaznamenali nejaký výrazný nárast, práve naopak, dovoz stále klesal.

Graf 8 Objem dovozu ropy a ropných produktov z Ruskej federácie do EÚ od 01/2021 do 06/2023 (v miliónoch metrických ton)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Statista, 2023

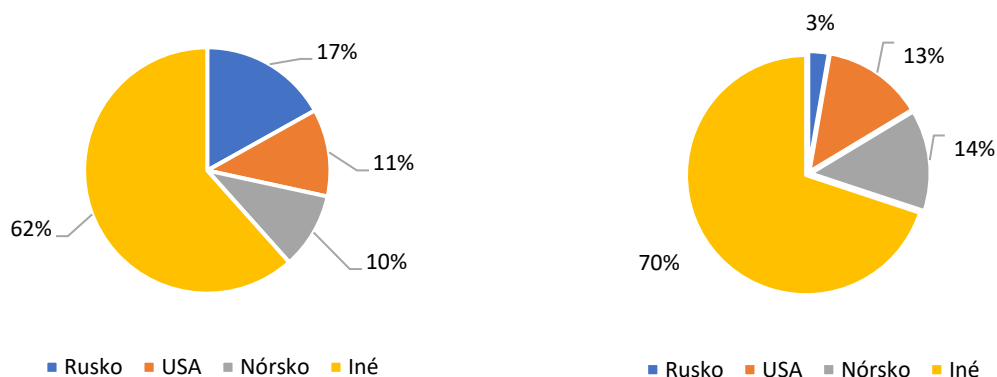
Aj napriek zmene dovozu ropy z Ruskej federácie do EÚ v dôsledku reakcie EÚ na útočnú agresiu Ruskej federácie na Ukrajinu sa dovoz úplne nevytratil. Dôvodov je niekoľko, jedným z nich je ten, že EÚ nenašla 100% alternatívu na dovoz ropy z inej krajiny ako z Ruskej federácie. Ďalším dôvodom je i nesúhlas krajín ako je Slovensko, Bulharsko či Maďarsko s úplným zastavením dovozu ropy z Ruskej federácie. Dôvody na tento nesúhlas majú krajiny rôzne. Bulharsko bolo strategickým partnerom Ruskej federácie v dovoze v dôsledku prístupu k moru, Maďarsko je materskou krajinou jednej z najväčších firiem na spracovanie ropy MOL Group a. s. a na Slovensku má sídlo jej petrochemická divízia spoločnosť Slovnaft a. s. Úplné zastavenie dovozu dodávok ropy by spoločnosti utrpeli výrazné škody pretože až 2/3 dodávok sú tvorené práve ropou z Ruskej federácie (Slovnaft, 2024).

Aj z týchto dôvodov musela EÚ pristúpiť k výnimkám, ktoré za špecifických podmienok umožňujú limitované dovozy z Ruskej federácie. Ako sme spomínali v predošlej podkapitole, jednou z výnimiek je aj dovoz ropy ropovodom Družba na Slovensko. Bratislavský Slovnaft a. s. môže dodávať výrobky ropy z Ruskej federácie na trh Slovenska, Českej republiky a Ukrajiny. Táto výnimka by mala platiť do 5. decembra 2024. Rada EÚ však prisľúbila, že ak sa nájdu alternatívy, ktoré by túto ropu mohli nahradiť, výnimku okamžite zruší. Výpadky dodávok ropy a ropných produktov z Ruskej federácie do ostatných štátov EÚ sa doposiaľ nahrádzajú dvomi spôsobmi:

1. stabilizovanie trhu vďaka uvoľneniu núdzových zásob ropy v roku 2022;
2. zvýšenie dovozu z iných krajín a to najmä z USA, Nórska, Brazílie, Angoly a Spojených arabských emirátov.

Na základe informácií, ktoré uvádza Eurostat, môžeme konštatovať, že v porovnaní s rokom 2019 zvýšili Spojené štáty svoj ročný vývoz do EÚ o 25 813 tisíc ton, čo predstavuje nárast o viac ako 63 %. Nórsko o 16 695 tisíc ton, čo predstavuje nárast o viac ako 37 %, a Brazília o 8 710 tisíc ton s najväčším nárastom takmer o 195 %. Ďalej je to Angola – o 4 139 tisíc ton, čo pre túto africkú krajinu predstavuje nárast o takmer o 57 %, a Spojené arabské emiráty, ktorých vývoz do EÚ sa zvýšil o 1 434 tisíc ton, čo je necelých 25 % (Potočár, 2023b).

Graf 9 Porovnanie dovozu ropy do EÚ z jednotlivých krajín sveta pred vojnou a po vypuknutí Vojny (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Eurostat, 2023b

Na grafe č. 9 porovnávame dovoz ropy z vybraných krajín sveta do EÚ za dve obdobia, konkrétne druhý kvartál 2022 s druhým kvartálom 2023. Graf, ktorý nám zobrazuje údaje za

rok 2022, nám hovorí, že dovoz ropy z Ruskej federácie bol stále pomerne vysoký, avšak ak sa pozrieme na rok 2023, je tu jasne vidieť, ako sa EÚ osamostatnila od dovozu ropy z Ruskej federácie a zamerala sa na iných partnerov vo svete, pretože dovoz v druhom kvartáli 2023 predstavoval iba 2,7 % z celkového dovozu.

4.2.3 Opatrenia EÚ vyplývajúce zo zníženia dovozu zemného plynu z Ruskej federácie

Druhou významnou komoditou, ktorej dovoz do EÚ z Ruskej federácie bol výrazne ovplyvnený uvalením sankcií EÚ voči Ruskej federácie, je zemný plyn. V reakcii na ťažkosti a narušenie globálneho trhu s energiou spôsobené inváziou Ruskej federácie na Ukrajinu Európska komisia začala realizovať plán REPowerEU. Plán REPowerEU, ktorý bol spustený v máji 2022, pomáha EÚ:

- šetriť energiu,
- vyrábať čistú energiu,
- diverzifikovať naše dodávky energie.

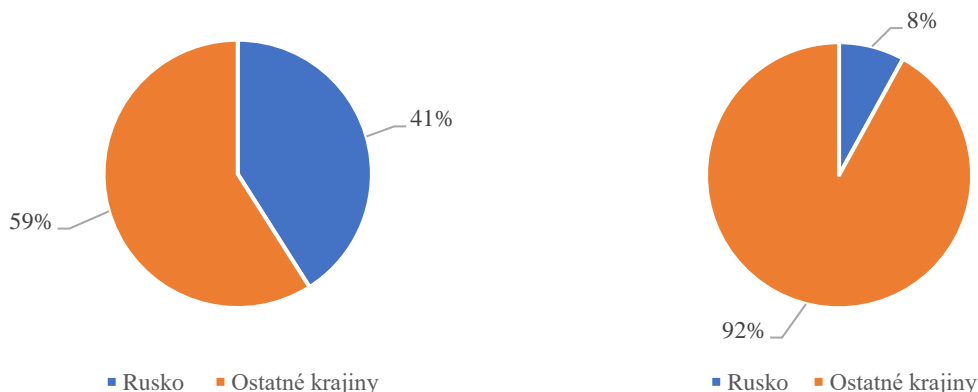
Základným cieľom tohto plánu je ochrana občanov a podnikov pred nedostatkom energie a tiež urýchlenie prechodu na čistú energiu. Medzi najväčšie úspechy, ktoré EÚ doposiaľ dosiahla, môžeme považovať to, že:

- znížila svoju závislosť od fosílnych palív Ruskej federácie;
- ušetrila takmer 20 % svojej spotreby energie;
- zaviedla cenový strop pre plyn a celosvetový cenový strop pre ropu;
- zdvojnásobila ďalšie využívanie obnoviteľných zdrojov energie.

Niektoré členské štáty v minulosti dovážali viac zemného plynu z Ruskej federácie než iné krajiny. Je nevyhnutné si uvedomiť, že všetky členské štáty sú v tom spoločne a v prípade núdze by mali byť pripravené podeliť sa o plyn so susedmi. Od septembra 2022 predstavuje podiel dovozu zemného plynu z Ruskej federácie do EÚ len 8 % na celkovom dovoze plynu do EÚ v porovnaní so 41 % v auguste 2021, čo zobrazujeme na grafe 5 (Európska komisia, 2023b).

Na grafe č. 10 vidíme, ako sa zmenil dovoz zemného plynu z Ruskej federácie do krajín EÚ. Kým v roku 2022 tvoril dovoz zemného plynu až 59 %, po roku 2022, kedy EÚ našla alternatívne zdroje dovozu, tvoril dovoz zemného plynu z Ruskej federácie len 8 %.

Graf 10 Podiel dovozu ruského zemného plynu do EÚ do roku 2022 a po roku 2022 (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa EK, 2023b

Vďaka plánu REPowerEU sa nám darí diverzifikovať naše dodávky energie najmä:

- uzatváraním dohôd s inými tretími krajinami o dovoze plynu cez plynovod;
- investovaním do spoločného nákupu skvapalneného zemného plynu;
- zabezpečením strategických partnerstiev s Namíbiou, Egyptom a Kazachstanom s cieľom zaručiť bezpečné a udržateľné dodávky čistého vodíka;
- podpísaním dohôd s Egyptom a Izraelom o vývoze zemného plynu do Európy.

EÚ však nemôže myslieť iba na súčasnosť a vykrytie poklesu dovozu zemného plynu do krajín EÚ iba na krátke obdobie; je potrebné zaistenie dodávok zemného plynu, resp. energií na viac rokov dopredu. Preto sa partnerstvá zameriavajú na budovanie zelenejšej budúcnosti a zabezpečenie klimatickej neutrality. Infraštruktúra, ktorá sa dnes používa na plyn, by sa mohla v budúcnosti použiť na čistý vodík. Dôležité je preto investovanie do dekarbonizácie nášho hospodárstva (Európska komisia, 2023b).

Nasledovať bude časť, kde sa zameriame na to, aký majú vplyv sankcie na ekonomiku Ruskej federácie. Touto časťou naplníme náš tretí čiastkový cieľ bakalárskej práce.

4.3 Vplyv sankcií na ekonomiku Ruskej federácie

Predpovedať, respektíve odhadnúť, aký vplyv budú mať sankcie, ktoré uvalila EÚ na Ruskú federáciu, bolo a v súčasnosti stále je pomerne ťažké. Čo s istotou vieme potvrdiť už teraz je, že doposiaľ uvalené sankcie boli veľmi zásadné a bezprecedentné, pretože zatiaľ žiadna takto veľká ekonomika spomedzi krajín G20 nečelila takým širokým a hlbokým sankciám, ktoré majú silu zásadným spôsobom oslabiť ekonomiku, ako aj všetky vrstvy spoločnosti Ruskej federácie. Na porovnanie si treba uvedomiť to, aké dopady mali sankcie uvalené v roku 2014 na Ruskú federáciu. Na základe odhadov Medzinárodného menového fondu, ktorý odhadoval, že sankcie budú znižovať ekonomický rast Ruskej federácie, vieme teraz povedať, že tento rast sa znižoval až o 1,5 % ročne. Avšak neskoršie a zároveň presnejšie odhady tvrdia, že sa tento pokles vyšplhal až na 2,5 % ročne. Dôvodom tejto zmeny až o 1 % bolo to, že odhady MMF sa zameriavali iba na priamy dopad sankcií, kým presnejšie odhady Andreasa Aslundu sa zamerali aj na nepriame vplyvy týchto sankcií. Výsledkom týchto sankčných opatrení bolo to, že ekonomika Ruskej federácie zaznamenala po roku 2013 stagnáciu. Za zmienku stojí aj to, že ekonomika Ruskej federácie v dolárovom vyjadrení klesala. Medzi rokmi 2013 až 2020 zaznamenala pokles z 2 300 mld. USD na 1 500 mld. USD (Mikoš, 2022).

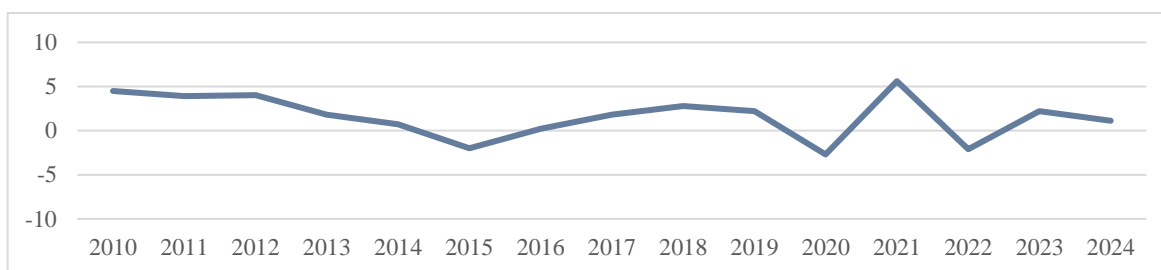
Stagnácia sa prejavovala aj v iných oblastiach, napríklad v poklese reálnych príjmov. Na základe údajov z Globsecu vieme povedať, že reálne príjmy klesli medzi rokmi 2013 – 2020 až o 10,8 %. Niektorí experti odhadujú, že sa to mohlo vyšplhať až na úroveň okolo 14 – 15 %, avšak sankcie z roku 2014 sa nedajú porovnávať so sankciami uvalenými v roku 2022 po začiatku vojny na Ukrajine. Vysoký vplyv majú sankcie aj na zahraničné rezervy Ruskej federácie. Sankcie, ktoré boli uvalené na rezervy centrálnej banky Ruskej federácie, sú len do takej miery, aby dokázali zabrániť obchádzaniu už uvalených sankcií. Tieto sankcie na centrálnu banku mali zásadný vplyv aj na držiteľov ruských dlhopisov, ktorí sa snažili zbaviť týchto cenných papierov. To spôsobilo pokles ich ceny a nárast úrokov, čo zapríčinilo vysoké predraženie a znemožnenie financovania dlhu Ruskej federácie. Vplyv sankcií mal vážny dopad aj na prepád ruského rubľa. Už v priebehu prvého týždňa invázie v roku 2022 sa kurz ruského rubľa prepadol až o 100 % voči americkému doláru. Kým predtým sme vymenili 85

RBL za 1 USD, po prepade to bolo 171 RBL za 1 USD. V súčasnosti sa kurz pohybuje okolo 92 RBL za 1 USD. Ak by kurz zostal na úrovni z roku 2022, viedlo by to k vysokej inflácii a výraznému ekonomickému dopadu. Ak by sme to vyjadrili v dolároch, tak by sa v podstate ekonomika Ruskej federácie prepadla o polovicu, vzrástli by ceny a poklesla by kúpna sila a životná úroveň (Mikoš, 2022).

Toto všetko viedlo aj k tomu, že v roku 2022 sa hrubý domáci produkt Ruskej federácie znížil o 1,2 % práve v dôsledku sankcií, ktoré boli na nich uvalené. Avšak v roku 2023 ekonomika Ruskej federácie vzrástla o 3,6 %. Výsledky za predchádzajúci rok teda ukazujú, že sa ekonomika Ruskej federácie pomerne stabilizovala, vláda dokázala čeliť udeľovaným sankciám a našla množstvo spôsobov, ako ich obísť. Podarilo sa im to najmä cez nových obchodných partnerov a prostredníctvom štátnych intervencií. V dôsledku priaznivej situácie čelí ekonomika Ruskej federácie mnohým dlhodobým výzvam (Finweb, 2024).

Podľa Medzinárodného menového fondu prekonala ekonomika Ruskej federácie všetky očakávania. Posledné dáta ukazujú, že Ruskej federácii sa podarilo prekonať hospodársky prepád, ktorý bol spôsobený udelením sankcií. Ekonomika Ruskej federácie rastie najrýchlejšie za posledné desaťročie. Dá sa najmä zbrojárske, bankové, letecké i automobilové priemyslu. Dá sa očakávať, že práve bankovníctvo čaká historický najlepší rok. Analytici ďalej uvádzajú, že do predvojnového stavu sa vracajú aj predaje automobilov a letecká doprava. Môže za to aj fakt, že sa ekonomike Ruskej federácie podarilo preorientovať sa z európskeho trhu na trh ázijský (Finweb, 2023).

Graf 11 Vývoj HDP Ruskej federácie v rokoch 2010 – 2024 (v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Medzinárodného menového fondu, 2024

Na grafe č. 11 pozorujeme vývoj HDP Ruskej federácie za posledných štrnásť rokov. Už po prvej invázii Ruskej federácii na Ukrajinu v roku 2014 HPD Ruskej federácie nabralo klesajúci charakter. Situácia sa rokmi stabilizovala a HDP dokonca nabralo stúpajúcu tendenciu, čo vyvrcholilo najvyšším HDP v roku 2021 za posledných desať rokov. Všetko sto zmenilo po februári 2022, keď ako následok invázie a rôznych sankcií proti Ruskej federácii začalo HDP prudko klesať. Z týchto dát vieme konštatovať, že sa Ruská federácia, ako spomíname vyššie, zotavuje zo zavedených sankcií proti nej, čo sa odzrkadľuje aj na HDP, ktoré malo v roku 2023 stúpajúci charakter.

4.4 Ukončenie spolupráce medzi EÚ a Ruskou federáciou a výzvy do budúcnosti

Vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou sú rok od roku horšie. Tieto vzťahy sú napäté hlavne od začiatku nezákonnej anexie Krymu a mesta Sevastopol v roku 2014 a na základe jeho destabilizačných akcií na východe Ukrajiny. Po tom, ako Ruská federácia 24. februára 2022 začala vojenskú inváziu na území Ukrajiny, EÚ pozastavila zvyšnú politickú, vedeckú a kultúrnu spoluprácu. Nie je to tak dávno, keď EÚ a Ruská federácia mali pomerne rovnaký názor na spoluprácu v otázkach bilateralizmu a medzinárodného záujmu v oblastiach, ako sú klíma, migrácia, obchod s drogami, ľudmi, boj proti organizovanému zločinu a boj proti terorizmu. Avšak aj túto spoluprácu v týchto oblastiach narušil práve konflikt na území Ukrajiny, od ktorého sa EÚ úplne odčleňuje od akejkoľvek spolupráce s Ruskou federáciou (European Union, 2022).

Ďalšou otázkou, ktorou sa budeme v tejto časti zaoberať, je to, ako by mohli vyzeráť vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou v nasledujúcich rokoch. Pokiaľ nepríde k veľkým zmenám či už v EÚ, v Ruskej federácii alebo v oboch, zostanú vzťahy aj naďalej komplikované. Čo sa týka Ruskej federácie, vývoj v tejto krajine aj v roku 2025 by mal byť zložitý. Krajina sa určite stretne s rôznymi problémami, ako je napríklad hospodárska stagnácia. Ruská federácia sa však nemusí obávať, že by sa krajina ocitla v úplnom kolapse. Moskva bude mať stále dostatok prostriedkov na udržanie základnej životnej úrovne a stability. Takmer

s určitou sa Ruská federácia bude snažiť viesť veľmi silnú zahraničnú politiku. Problémy, ktorým bude čeliť Ruská federácia v oblasti hospodárstva, sa odzrkadlia aj do vzťahov s EÚ a budú mať negatívne dopady. Ruská federácia a EÚ aj napriek všetkým nezhodám budú musieť navzájom spolupracovať. Avšak akékoľvek svetlé vyhliadky na nejaké „strategické partnerstvo“ nemôžeme očakávať. Na druhej strane budú ich vzťahy v podobe akýchsi transakčných vzťahov, kde bude chýbať dôvera a vzájomná dobrá vôľa.

Na zlepšenie vzťahov by sa práve v tomto roku mali uskutočniť mnohé medzinárodné procesy, ktoré by mali zabrániť ešte väčšiemu narušeniu vzťahov. Ruská federácia sa pravdepodobne pokúsi vyhnúť celkovému konfliktu so západným svetom vrátane EÚ. Predpovedá sa však to, že EÚ by mala byť v budúcnosti oveľa väčším obchodným partnerom Ruskej federácie, než je Čína. Množstvo sankcií, ktoré sú aktuálne v platnosti, by malo byť uvoľnených, ba dokonca až zrušených. EÚ sa s určitou nevráti k takému pracovnému prostrediu, ako to bolo pred inváziou. EÚ bude čeliť rôznym vnútorným konfliktom v otázkach, ako je modernizácia Ruskej federácie. Napríklad taká otázka v oblasti energetiky bude veľmi dôležitá, pretože tento sektor je jedným z hlavných v oblasti hospodárstva Ruskej federácie. Predpokladá sa, že Ruská federácia bude v budúcnosti opäť hlavným dodávateľom energetických zdrojov do EÚ. Taktiež silná väzba bude aj na spoločenskej úrovni.

Skutočnosť, že v EÚ žije skutočne veľké množstvo rusky hovoriacich ľudí, bude mať v budúcnosti vysoký vplyv na rôzne kampane, prostredníctvom ktorých by sme mali predísť ďalším politickým nezhodám. Síce by takáto interakcia mohla byť dobrá, s určitou však nebude stačiť nato, aby sa vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou napravili úplne. Odborníci tvrdia, že EÚ spolu s Ruskou federáciou by sa mali zamerať na to, čo ich spája, a usilovať sa o riešenie medzinárodných otázok práve v týchto spoločných oblastiach. Program na nasledujúce desaťročie sa zdá byť viacej konzervatívnejší. Nepredpokladá sa, že by medzi EÚ a Ruskou federáciou mohlo prísť k pozitívnejšiemu prehlbeniu vzťahov. Avšak EÚ ani Ruská federácia nemajú ambície sa navzájom zničiť. Čo ale s určitou vieme, je to, že obidve strany si vďaka tomuto konfliktu určili ich červené čiary cez, ktoré nemieni ani jedna strana prekračovať (European Council on Foreign Relations, 2023).

Diskusia

V našej bakalárskej práci sme sa dopodrobna zamerali na to, aký dopad majú geopolitické zmeny, ktoré sa udiali v posledných rokoch, na vzájomné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou.

V prvej kapitole našej práce, teda v našej teoretickej časti sme dopodrobna rozobrali, čo je to geopolitika, ako ju definujú a chápajú rôzni svetovo uznávaní odborníci. Následne sme sa snažili objasniť, aký význam má geopolitika vo svetovom obchode, a to, aké geopolitické zmeny sa udiali vo svete v posledných rokoch. Po objasnení týchto základných pojmov sme rozanalyzovali základné charakteristiky zahranično-obchodných vzťahov medzi EÚ a Ruskou federáciou, kde sme sa podrobne zaoberali vývojom ich vzťahov, kríze na Ukrajine a anexii Krymu. Ďalej sme si rozobrali sankcie a proti sankčné opatrenia jednak zo strany EÚ voči Ruskej federácii i zo strany Ruskej federácie voči EÚ. Touto analýzou sme ukončili našu teoretickú časť bakalárskej práce a stanovili si čiastkové ciele bakalárskej práce, ktorým sa venujeme v praktickej časti bakalárskej práce, aby sme na základe nich naplnili hlavný cieľ bakalárskej práce. Odpovede na tieto čiastkové ciele sa nám podarilo postupne napĺňať.

Začali sme naším prvým čiastkovým cieľom, ktorého úlohou bolo objasniť závislosť medzi EÚ a Ruskou federáciou. Informáciami, ktoré sme získali z rôznych odborných článkov, spolu s grafickým vyjadrením sa nám tento čiastkový cieľ podarilo naplniť.

Objasnením tejto problematiky závislosti medzi EÚ a Ruskou federáciou sme sa presunuli na dosiahnutie nášho druhého čiastkového cieľa, kde sme sa zamerali na to, ako sa zmenil dovoz komodít z Ruskej federácie do EÚ práve na základe uvalených sankcií zo strany EÚ. Podrobnou analýzou podloženou porovnaním dovozu, ktorý sme vyjadrili graficky, sa nám podarilo objasniť a naplniť náš druhý čiastkový cieľ.

Naším tretím čiastkovým cieľom bakalárskej práce bolo rozanalyzovať to, aký dopad majú sankcie uvalené EÚ na Ruskú federáciu. Táto analýza bola pomerne náročná, pretože stále nevieme s určitosťou povedať, aké vážne bolo uvalenie sankcií na Ruskú federáciu, pretože práve Ruská federácia, ako spomíname v tejto časti, kde sa tomuto cieľu dopodrobna venujeme, sa dokázala vyrovnáť s týmito sankciami, čo odzrkadľuje aj náš graf o vývoji HDP Ruskej federácie, kde vieme pozorovať postupný nárast po veľmi turbulentných rokoch 2022 a 2023, ktoré sa niesli práve v sankcionovaní Ruskej federácie.

Štvrtý a zároveň posledný čiastkový cieľ, ktorý rozoberáme v tejto časti, sa venuje ukončeniu spolupráce medzi EÚ a Ruskou federáciou a potencionálnym výzvam do budúcnosti. Na základe rôznych štúdií odborníkov, ktorí sa týmito otázkami už od vypuknutia konfliktu v roku 2014, ale hlavne 2022, zaoberajú, sme dospeli aj my k tomu, že tieto dve svetové mocnosti aj napriek aktuálnym nezhodám v oblasti geopolitiky budú musieť o pár rokov nájsť riešenie na to, aby sa tieto vzťahy, ktoré sú v súčasnosti veľmi narušené, podarilo ako-tak napraviť, a aby týmto konfliktom netrpeli obyčajní ľudia či už v EÚ, na Ukrajine i v samotnej Ruskej federácii.

Týmito čiastkovými cieľmi sa nám podarilo nájsť odpovede na náš hlavný cieľ bakalárskej práce, ktorým je definovať vplyv dopadu geopolitických zmien na zahranično-obchodné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou a dopad na vývoj medzinárodného obchodu.

Záver

Stupňujúci konflikt na Ukrajine zapríčinený hrubým porušením medzinárodného práva Ruskou federáciou spôsobuje vo svete množstvo problémov, ktorým musia čeliť štáty, vlády i samotní obyvatelia týchto štátov. Práve tieto geopolitické zmeny, ktoré majú veľmi značný vplyv na zahranično- obchodné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou, spôsobili rôzne zmeny v medzinárodnom obchode, v postavení EÚ voči Ruskej federácii a vo vývoji ekonomiky oboch svetových veľmocí. EÚ ako veľmi silný a uznávaný partner v medzinárodnom obchode takmer hneď po vypuknutí konfliktu už v roku 2014 začala uvažovať sankcie na Ruskú federáciu, ktoré mali spôsobiť oslabenie jej ekonomiky a následné zastavenie financovania agresie páchanej na území Ukrajiny.

Náš hlavný cieľ bakalárskej práce, ktorým je definovať vplyv dopadu geopolitických zmien na zahranično- obchodné vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou a dopad na vývoj medzinárodného obchodu, sa nám podarilo naplniť vďaka štyrom čiastkovým cieľom.

Preskúmaním závislostí medzi EÚ a Ruskou federáciou pred agresiou Ruskej federácie na Ukrajine môžeme skonštatovať, že závislosť sa výrazne zmenila. Postupom času sa niektoré krajiny EÚ dokážu od závislosti na Ruskej federácii odpútať, no v niektorých komoditách sa to nie všetkým krajinám EÚ darí. Komodity, ako sú ropa a zemný plyn, stále zostávajú najvýznamnejšími komoditami sveta z pohľadu ekonomiky, energetického zdroja, geopolitiky i environmentalistiky.

Konfliktom, ktorý aj naďalej pretrváva, sa zároveň otvárajú nielen pre EÚ, ale i Ruskú federáciu nové príležitosti na obchodovanie a spoluprácu s inými krajinami sveta, ktoré by možno nenastali, nebyť tohto konfliktu na Ukrajine. V medzinárodnom obchode sa výrazne zmenil export z Ruskej federácie. Export Ruskej federácie v komoditách ropa a zemný plyn sa začal sústreďovať viac na krajiny, ktoré nie sú členmi EÚ, a tým si zaisťujú významné postavenie medzi exportérmi týchto komodít.

Ekonomickú stabilitu Ruskej federácie uvalenie sankcií EÚ výrazne ovplyvnilo a oslabilo. Toto oslabenie sa však zmenilo počas roku 2023 práve sústredením obchodných transakcií na krajiny, ako sú Čína, India a Turecko, vďaka čomu sa ekonomika dostala na hodnoty pred obdobia uvalenia sankcií, a Ruská federácia dosiahla i zvýšenie HDP.

Tento stav spôsobuje, že vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou sú stále napäté, a postoj EÚ je v súčasnosti absolútne striktný a jednoznačný – neustúpiť požiadavkám Ruskej federácie na zníženie sankcií. Akékoľvek ďalšie pokračovanie tohto konfliktu a pretrvávania sankcií len ničí to, čo predtým bolo na veľmi vysokej úrovni, a to sú práve vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou. Pokiaľ Ruská federácia neukončí svoju agresiu na Ukrajine, bude EÚ trvať na sankciách i napriek tomu, že svoju úplnú nezávislosť od Ruskej federácie nebude vedieť dosiahnuť. I napriek týmto nezhodám sú oblasti, ktoré EÚ a Ruskú federáciu spájajú. Do budúcnosti je preto dôležité, aby práve EÚ a Ruská federácia sa snažili tieto oblasti rozvíjať, hľadali spoločnú cestu, záujmy a ciele, ktoré by mohli viesť k obnoveniu partnerstva v oblasti medzinárodného obchodu, a boli svetlým bodom, ktorý by mohol priniesť očakávaný mier.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

1. HALÁS, Matúš – AGNEW, A John. *Geopolitické omyly dvadsiateho storočia*. Prvé vydanie. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2014. 364 s. ISBN 978-80-223-3652-9
2. IŠTOK, Robert. *Politická geografia a geopolitika*. Druhé vydanie. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004. 392 s. ISBN 80-8068-313-1.
3. IŠTOK, Robert. *Politická geografia a geopolitika*. Druhé vydanie. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004. s. 56. ISBN 80-8068-313-1.
4. LIPKOVÁ, Ludmila a kol. *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava : Sprint dva, 2011. 433 s. ISBN 978-80-89393-37-4.
5. KAŠŤÁKOVÁ, Elena – LUPTÁKOVÁ, Anabela. *Position of the Russian federation in the foreign trade of the visegrad group region*. Prvý vydabue. Praha : GUPPRESS s. r. o., 2020. 138 s. ISBN 978-80-904926-6-0
6. PAUHOFVÁ, Iveta – ŽELINSKÝ, Tomáš. *Paradigmy budúcich zmien v 21. storočí*. Bratislava : Ekonomický ústav SAV, 2014. 268 s. ISBN 978-80-7144-220-2
7. STACHOVÁ, Paulína – KOTTULOVÁ, Janka – PAŠKRTOVÁ, Lucia. *Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí*. Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2019. 288 s. ISBN 978-80-571-0012-6.
8. VOLNER, Štefan. *Geopolitika Klasická Nová EÚ-geopolitický aktér 21. storočia*. Bratislava : IRIS, 2010. s. 5. ISBN 978-80-89256-57-0.

Elektronické zdroje

1. BEBIAKOVÁ, Dáša – ŽATKO, Matúš. Zmeny obchodných tokov Európskej únie, Ruska, Ukrajiny pod vplyvom ukrajinskej krízy. In: *Význam tretích krajín pre strategické rozvojové zámery EÚ v pokrízovom období (s implikáciami pre slovenskú ekonomiku)* [online]. [cit. 2023-11-04]. Bratislava : EKONÓM, 2015, roč. 8, č. 31, s. 29-47. Dostupné na: https://sekarl.euba.sk/arl-eu/sk/detail/?zf=TF_ISO1&idx=eu_un_cat*0211597
2. CREA. December 2023 — *Monthly analysis on Russian fossil fuel exports and sanctions*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-12]. Dostupné na: <https://energyandcleanair.org/december-2023-monthly-analysis-on-russian-fossil-fuel-exports-and-sanctions/>
3. EUROSTAT. *Infographic - How dependent are EU member states on energy imports?* [online]. 2020 [cit. 2024-02-15] Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-dependent-are-eu-member-states-on-energy-imports/>
4. EUROSTAT. *Share of European Union EU27 (from 2020) in the World Trade*. [online]. 2023a. [cit. dňa 04.11.2023]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020__custom_3351101/default/bar?lang=en
5. EUROSTAT. *EU trade with Russia – latest developments*. [online]. 2023b [cit. 2024-02-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_trade_with_Russia_-_latest_developments
6. EUROPEAN COMMISSION. *Knowledge for policy. Competence Centre on Foresight. We foster a strategic, future-oriented and anticipatory culture in the EU policymaking process*. [online]. 2023a [cit. 2023-11-01]. Dostupné na: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/shift-geopolitical-landscape_en
7. EUROPEAN COMMISSION. *Russia. EU trade relations with Russia. Facts, figures and latest developments*. [online]. 2023b [cit. 2023-11-05]. Dostupné na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en

8. EUROPEAN COUNCIL. *Infographic - Impact of sanctions on the Russian economy*. [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>
9. EUROPEAN COUNCIL ON FOREIGN RELATIONS. *One step beyond: Why the EU needs a Russia strategy*. [online]. 2023 [cit. 2024-02-21]. Dostupné na: <https://ecfr.eu/article/one-step-beyond-why-the-eu-needs-a-russia-strategy/>
10. EURÓPSKA KOMISIA. *Plán REPowerEU v skratke*. [online]. 2023b [cit. 2024-02-15]. Dostupné na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/repower-eu-affordable-secure-and-sustainable-energy-europe_sk
11. EURÓPSKA KOMISIA. *Solidarita EÚ s Ukrajinou*. [online]. 2023a [cit. 2024-02-13]. Dostupné na: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-sanctions-against-russia-following-invasion-ukraine/sanctions-energy_sk
12. EURÓPSKA ÚNIA. *Dohoda o partnerstve a spolupráci medzi EÚ a Ruskom*. [online]. 2016 [cit. 2023-11-04 4]. Dostupné na: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=LEGISSUM:28010102_2
13. EUROPEAN UNION. *The European Union and the Russian Federation*. [online]. 2022 [cit. 2023-11-01]. Dostupné na: https://www.eeas.europa.eu/russia/european-union-and-russian-federation_en?s=177
14. FIFEKOVÁ, Elena – NEMCOVÁ, Edita. Priemysel 4.0 a jeho implikácie pre priemyselnú politiku EÚ. In: *Prognostické práce : vedecký časopis. - Bratislava : Prognostický ústav SAV, 2016*. [online]. [cit. 2023-11-04]. 2016, roč. 8, č. 1, s. 23-40. Dostupné na: https://sekarl.euba.sk/arl-eu/sk/detail/?zf=TF_KUF_EU&idx=eu_un_cat*0237000
15. FINWEB. *Kremel' môže prekaziť návrat ruskej ekonomiky na predvojnovú úroveň. Nábor do armády tvorí dieru na trhu práce*. [online]. 2023 [cit. 2024-02-15]. Dostupné na: <https://hnonline.sk/finweb/zahranicna-ekonomika/96098723-kremel-moze-prekazit-navrat-ruskej-ekonomiky-na-predvojnovu-uroven-nabor-do-armady-tvori-dieru-na-trhu-prace>
16. FINWEB. *Ruská ekonomika rástla, dlhodobé problémy však zostali*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-20]. Dostupné na: <https://hnonline.sk/finweb/zahranicna-ekonomika/96130083-ruska-ekonomika-rastla-dlhodobe-ptoblemy-vsak-zostali>

17. HINRICH FOUNDATION ADVANCING SUSTAINABLE GLOBAL TRADE. *Trade and Geopolitics*. [online]. 2023 [cit. 2023-11-04]. Dostupné na: <https://www.hinrichfoundation.com/global-trade/trade-and-geopolitics/>
18. INTERNATIONAL MONETARY FUND. *Real GDP growth. Annual percent change*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: https://www.imf.org/external/datamapper/NGDP_RPCH@WEO/RUS?year=2024
19. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA. *Prehľad obchodných dohôd EÚ s tretími krajinami*. [online]. 2023a [cit. 2023-11-05]. Dostupné na: <https://www.mhsr.sk/obchod/obchodne-vztahy-s-tretimi-krajinami/dohody-eu-s-tretimi-krajinami/obchodne-dohody-eu-s-tretimi-krajinami?csrc=16086829369477429099>
20. MINISTERSTVO HOSPODÁRSTVA. *Sankcie voči Ruskej federácii a Bielorusku*. [online]. 2023b [cit. 2023-11-06]. Dostupné na: https://www.economy.gov.sk/obchod/sankcie-voci-rusku-a-bielorusku#sankcie_rusko
21. MIKOŠ, Ivan. Aký bude vplyv sankcií na ruskú ekonomiku? In: *Globsec*. [online]. 2022 [cit. 2024-02-19]. Dostupné na: <https://www.globsec.org/what-we-do/press-releases/aky-bude-vplyv-sankcii-na-rusku-ekonomiku>
22. POTOČÁR, Radovan. Dovozy ropy a ropných produktov z Ruska do EÚ klesol o 90 %. Výpadok nahrádza viacero krajín. In: *EnergiePortal* [online]. 2023b [cit. 2024-02-1]. Dostupné na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/ropa-ropne-produkty-rusko-eu-sankcie-embargo-dovoz-import-110097.aspx>
23. POTOČÁR, Radovan. Rusko slabne a EÚ sa zbavuje závislosti. Spočítali, ako rok vojny zmenil energetiku. In: *EnergiePortal* [online]. 2023a [cit. 2024-01-30.01]. Dostupné na: <https://www.energie-portal.sk/Dokument/rusko-eu-energeticka-vojna-108798.aspx>
24. RADA EÚRÓPSKEJ ÚNIE. *Reštriktívne opatrenia EÚ voči Rusku v súvislosti s Ukrajinou*. [online]. 2023a [cit. 2023-11-06]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/#sanctions>
25. RADA EÚRÓPSKEJ ÚNIE. *Infografika – Vplyv sankcií na ruské hospodárstvo*. [online]. 2023b [cit. 2024-02-13]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>

26. REUTERS. *Russia's dependence on exports to Asia rises as business with Europe falls*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-12]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/world/russias-dependence-exports-asia-rises-business-with-europe-falls-2024-02-12/>
27. SLOVNAFT. *Profil*. [online]. 2024 [cit. 2024-04-16]. Dostupné na: <https://slovnaft.sk/sk/o-nas/nasa-spolocnost/profil/>
28. STATISTA. *Import volume of crude oil and petroleum products from Russia in the European Union (EU) from January 2021 to June 2023*. [online]. 2023 [cit. 2024-02-14]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1345775/eu-oil-and-petroleum-imports-from-russia/>
29. GOES, Carlos, BEKKERS, Eddy. The impact of geopolitical conflicts on trade, growth, and innovation. In: *World Trade Organization* [online]. 2022 [cit. 2023-04-11]. Dostupné na: https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202209_e.htm